

Răsunetul cultural

Magazin literar și artistic

Realizat de Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud

An. XI; Nr. 4 (120), aprilie 2023

Apare lunar sub egida Uniunii Scriitorilor din România - Filiala Cluj

ISSN 2784 – 0034 ISSN-L 2784 – 0034

Felicitări! Irina Petraș realeasă președintă a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România

În prezența conducerii centrale, a președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Nicolae Manolescu, a prim vicepreședintelui Varujan Vosganian, a lui Gabriel Chifu, Răzvan Voncu, Horia Gârbea și Cristian Pătrășconiu, la Filiala Cluj a Uniunii Scriitorilor a avut loc alegerea președintelui și a Comitetului de Conducere pentru un nou mandat.

Cea mai mare filială din țară numără 300 de membri, Irina Petraș fiind realeasă preșe-

dintă. Proiectele editoriale realizate de filiala clujeană, festivalurile de literatură și evenimentele culturale sunt un model pentru celelalte filiale din țară.

Felicităm pe președinta Irina Petraș și Comitetul de Conducere și le dorim mult succes pe mai departe!

Președinte Filiala Cluj - Irina Petraș
Comitetul de Conducere al Filialei

Irina Petraș; Doina Cetea; Laura Poantă; Ovidiu Pecican; Constantina Raveca Buleu.

Reprezentant al Filialei Cluj în Consiliu: Ovidiu Pecican

Reprezentanța Bistrița-Năsăud a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Cluj

Olimpiu Nușfelean - președinte

Menuț Maximilian - Secretar

Felicitări tuturor!

Viorel Mureșan, la 70 de ani!

Momentul debutului în presă

Pentru orice scriitor, momentul când și-a văzut pentru prima oară numele tipărit într-o publicație este unul de neuitat.

Ce amintiri aveți despre momentul când v-ați văzut, pentru prima oară, numele tipărit într-o publicație?

Anchetă realizată de Ilie Rad

Ioan-Aurel Pop

Ce bucurie!

Deși a fost demult, au rămas vii acele amintiri despre prima publicație. Era în 1976, periodicul era „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie din Cluj-Napoca”, iar textul meu era o mică recenzie dedicată unui volum despre românii din epoca lui Mihai Viteazul, scris de un reputat istoric. Cartea era o sinteză, apărută în 1975, în limba franceză, la Editura Academiei, dacă nu mă înșel, iar recenzia mea s-ar fi convenit să fie, de fapt, o prezentare de complezență, cum se făceau multe pe atunci. Citind cu creionul în mână cartea, rând cu rând, am dat peste câteva inadvertențe și chiar mici erori, dar nu le-am enumerat ca la școală, deși așa învățasem. Veneam de la Liceul teoretic nr. 1 (Colegiul Național „Andrei Șaguna”) din Brașov, unde vreo doi dintre dascăli ne arătasera cum să fim critici acolo unde este cazul, să semnalăm greșelile din cărți, să nu scriem doar ca să laudăm. La Cluj, la Universitate, unde începusem anul I în 1975, profesorii erau la fel, severi, critici, deși omenoși. Eu începusem să mă formez pe lângă regretatul profesor Pompiliu Teodor care mă instruisese despre rostul recenziei. Tot el mă dusese la David Prodan, o legendă vie a lumii academice, retras din viața activă, dar cu ușa deschisă, selectiv, pentru tineri dornici să învețe. Acest din urmă istoric (avea pe atunci 73 de ani) m-a obladuit până la moartea sa, în 1992, învățându-mă metodic „meseria de istoric”, inclusiv taina publicării lucrărilor de istorie. Unul dintre elevii preferați (dacă nu chiar cel mai iubit) ai lui David Prodan era Aurel Răduțiu, afirmat deja ca istoric al vieții sociale, medievist de marcă, membru al colectivului pentru documentele latine medievale ale Transilvaniei, redactor șef al sus-zisului Anuar. Știam despre „domnul Răduțiu” că era și filolog (absolvise „Istorie și Română”, cum se șoptea pe la colțuri).

Scrisesem recenzia și eram foarte mândru că, pe lângă mici observații neglijabile, descoperisem o eroare de fond: autorul, trecând datele principale deopotriva în calendarul iulian (valabil în Țara Românească) și în cel gregorian (valabil în Transilvania) – în genul „bătălia de la Călugăreni a avut loc în 13/23 august 1595 – îi scurtase viața eroului său, Mihai Viteazul, cu zece zile. Concret, în loc să spună că Mihai fusese asasinat pe „Câmpul Tordei” la 9/19 august 1601, a scris că actul fatal voievodului s-a petrecut în 24 iulie/9 august 1601. Mi s-a părut atunci o descoperire esențială, pe când azi, gândind la acea întâmplare, „zâmbesc a râde”. M-am dus emoționat cu textul la „domnul Răduțiu, la Institut, pe Napoca 11”, curios să văd dacă recenzia mea este demnă o publicație așa de prestigioasă cum era periodicul pomenit. M-a chemat în ziua următoare, mi-a spus că erau corecte criticile mele istorice, dar că textul trebuia „revăzut atent”. Când m-am uitat pe foile cu pricina, bătute de cineva pentru mine la mașină, am văzut vreo câteva semne făcute cu roșu pe margine și m-am speriat. Erau și două virgule de prisos, lipsea un punct la final de frază, dar grav era cuvântul „benific”, în loc de „benefic”. Explicațiile nu mai aveau rost. Am îngânat ceva, m-am conformat, am refăcut textul și, după câteva luni, l-am văzut tipărit. Ce bucurie! Emoția mi-a mai trecut când am aflat că profesorul Francisc Pall îi respinsese unui brav cercetător de la Institut un referat de doctorat doar fiindcă nu pusese punct după fiecare notă de subsol. De-atunci mi-am verificat mereu, cu sfințenie, textele date la publicat, dar tot s-au strecurat erori, fiindcă orice lucru omenesc este supus greșelii.

Menuț Maximilian

Generația în blugi

De obicei, nu răspund la anchetele din Răsunetul cultural, dau înțâietate scriitorilor din țară pentru a veni în fața cititorilor. De această dată, fiind vorba despre debutul în presă și fiind oficial pe cartea de muncă ziarist de mai bine de 20 de ani, voi scrie și eu câteva rânduri despre începuturi.

Ele sunt precedate de prezența ziarului județean în casa noastră de când mă știu, crescând astfel cu știrile aduse de poștaş în fiecare zi, în jurul amiezii, la poarta noastră. Pe atunci nu erau atâtea platforme online, veștile veneau doar prin intermediul presei scrise și a televiziunii. Cum la Televiziunea Națională se vorbea foarte puțin despre Bistrița-Năsăud, singura sursă de informare era ziarul Ecoul, iar mai apoi Răsunetul.

După Revoluție, au apărut în peisajul mass-media o serie de ziare, radiouri și televiziuni, cu amprentă locală, însă multe dintre ele, așa cum au venit în viața noastră, au dispărut pentru că nu este ușor să ții pe piață o instituție media. În momentul de față, ziarul Răsunetul a rămas singurul cotidian tipărit din Bistrița-Năsăud care s-a adaptat vremurilor, fiind și platformele online.

Debutul meu a fost în acest cotidian, în perioada gimnaziului, când am trimis o scrisoare redacției în care vorbeam despre satul meu, Dumbrăvița. Mare mi-a fost bucuria să văd, la câteva zile distanță, o pagină semnată de mine. M-am laudat la toți cunoscuții și a fost începutul unei colaborări constante care s-a fructificat în perioada liceului cu rubrica „Generația în blugi” care, încet, m-a condus în colectivul redacțional în care mă regăsesc și astăzi. Tot aici a fost și debutul literar într-un cotidian, iar în reviste culturale, prima dată, am apărut în Mișcarea literară, Steaua și Tribuna. A fost cam în aceeași perioadă și, bineînțeles, că bucuria a fost imensă.

Fiecare dintre noi are un început pe care trebuie mai apoi să-l continuăm, să facem din numele ce apare pentru prima dată într-o revistă un nume constant în presa vremii, să fim sânguincioși și să ne conturăm un proiect în acest sens. Din păcate, mulți scriitori talentați au rămas sub semnul debutului. Dacă nu ești consecvent cu tine însuși, să menții o legătură permanentă cu cititorii, dacă ceea ce scrii rămâne în niște caiete și nu este publicat nici în ziare, nici în cărți, se așterne praful, iar numele tău este dat uitării.

Irina Petraș

„Poeta” din Agnita

Debutul? Poveste veche, de multe ori evocată. Să prinzi în cuvinte tre-cătoarele fețe ale lumii mi s-a părut încă din copilărie un joc demn de toată atenția. Am scris caiete întregi de versuri. Nici eu nu știu în ce moment a devenit clar pentru toată familia că eu știu să spun *frumos* tot felul de lucruri. Nu era un talent deosebit, nici vorbă, dar îmi plăcea să pun în versuri (ha, ha!) întâmplări, urări.

Debutul „chiar de chiar”, cum zic copiii, se petrecea așadar în 1956-57. Poezia cu care am debutat atunci în *Luminița* și cu care am făcut o vâlvă uriașă în toată țara era ceva cu patria, cu țara întreagă care e un șantier, plin de soare, ceva de genul ăsta, bine ritmată altminteri. Era prima pe pagină și scria dedesubt *Irina Petraș, clasa a 4-a, Școala Medie Agnita*. Nu-mi venea să cred că despre mine e vorba. După ce a apărut, am primit sute de scrisori de la copii care voiau să corespundă cu „poeta” din Agnita. Scrisori împodobite cu desene, cu flori presate. Vreme de câteva săptămâni, în pauza mare, elevul de serviciu obosea tot strigându-mi numele să-mi iau *corespondența*. De spus, într-o paranteză, că am fost o generație tare epistolară. Scriam toată ziua scrisori: în țară, în Groznîi (profesoara de rusă ne dăduse adresele unor copii de acolo; am făcut rusă din clasa a 4-a), aveam chiar și niște prieteni din Franța, cunoscuți într-o vacanță la Sibiu, întâmplător.

Păstram cu grijă, în dulapul cu arcadă, toate ziaarele și revistele în care îmi apărea numele sub un text ori chiar fotografia. În ziarul regional „*Drum nou*” din Brașov îmi apărea, în 1962, o fotografie mare pe prima pagină cu legenda „de-o vârstă cu Republica”, iar pe pagina 2 un fel de mic eseu despre cele două moduri de a trece prin viață, putrezirea și arderea, habar nu am de unde preluasem chestia asta, dar eram tare mândră de ea. Nu eram mai puțin mândră că Republica are, ca și mine, 15 ani (am fost și am rămas republicană). Revenind, ziaarele alea erau comorile mele. Prin anul doi de facultate, în vacanța de primăvară, când am ajuns acasă, tata tocmai termina de zugrăvit camera mea și se pregăteau să adune ziaarele întinse pe jos să nu murdărească podeaua. Încântată de model și de mirosul de proaspăt, am făcut doi pași în încăpere și am rămas ca trăsniță: printre ziare „obișnuite” se afla și arhiva mea neprețuită făcută ferfeniță. În căutare de ziare, tata făcuse ordine peste tot și sortase, fără să le cerceteze prea atent, hârtiile din dulap. Oricum, trecuseră niște ani, uitase că erau mai mult decât niște ziare vechi păstrate, în mod inexplicabil, printre acte de tot felul. Îmi simțeam inima sfâșiată de durere, tata mă privea neputincios, bâlbâind explicații aiurea, eu încercam să maschez proporția șocului, fiindcă mi-era milă de bucuria lui: voise doar să-mi facă o surpriză. Atrasă de voci, mama s-a oprit în prag și a rămas pe loc câteva clipe lungi, înțelegând exact ce se întâmplase. A fost o mică vacanță extenuantă, căci jucam teatru de dimineața până seara, toate gesturile și zâmbetele îmi erau pe jumătate prefăcute într-o casă în care sinceritatea și inima deschisă erau aproape regulă. N-am mai pomenit despre întâmplare decât târziu de tot, când revistele în care publicasem se numărau cu sutele, iar cărțile mele umpleau deja rafturi întregi și la ai mei acasă. Când s-a arătat la televizor, în decembrie 1989, cum arsese Biblioteca, mi-am amintit violent de durerea de atunci.

Laura Poantă

Cai și bufnițe

În anii 80, mergeam vară de vară la mare, la Casa Scriitorilor de la Neptun. Atmosfera era extraordinară, „de vină” fiind, evident, și vârsta copilăriei și a adolescenței care pictează totul în roz. Chiar dacă mare parte a zilei mă bălăceam cu restul odraslelor de scriitori sau exploram curtea vilei (care ducea, prin cărări întortocheate, spre vila cu brazi a lui Ceaușescu, bine păzită) și stațiunea, găseam timp să și desenez – de fapt, să schițez siluete ale celor din jur, chiar acolo, pe plajă. Stăteam atunci pe cearșafuri colorate sau pe prosoape nu tocmai pufoase așezate direct pe nisip și fixate cu pietre; nu aveam șezlonguri, baldachine, saltele, umbrele. Totul era simplu, curat și vesel. Într-o zi de desenat, eram concentrată pe o schiță nouă. Ridicând ochii, l-am văzut pe Marin Sorescu; mă urmărea discret de la câteva cearșafuri distanță, fiind pasionat (și) de desen. S-a apropiat și a privit schița. Îi plăcea că aveam o linie sigură și o înclinație spre caricatură în desenele mele. Am schimbat câteva cuvinte, nu foarte multe fiind amândoi niște timizi, și m-am ales și cu un portret schițat rapid dintr-o linie sinuoasă, în creion negru (portret pe care îl am și acum). În aceeași toamnă, Marin Sorescu a fost în vizită la ai mei, în apartamentul din Cluj, și a cerut să vadă ce mai lucrez. Fiind elevă a Liceului de Artă, aveam caiete și cartoane întregi de desene, portrete, naturi statice, peisaje, compoziții. S-a uitat prin ele, a pus câteva întrebări și cam atât. Apoi, într-o zi, am primit revista *Ramuri* și, surpriză! Era ilustrată cu desenele mele cu cai, în cărbune, risipiți printre articole. Am rămas mută de uimire și prima reacție a fost de teamă – aoleu, oare arată destul de bine ca să-i vadă toată lumea? (reflex de care nu m-am dezbărat nici în ziua de azi și pe care se pare că îl au mulți artiști). La școală, a doua zi, mă umflam în pene prin toată clasa (eram în clasa a 8-a, chiar înainte de treaptă) și era să explodez de încântare când o colegă mi-a spus „ce te tot împăunezi cu revista aia, cu desenele lui Leonardo pe copertă? Ale tale unde sunt?”. Expresia ei când a citit sub căluțul „lui Leonardo” de pe prima pagină *Desen de Laura Poantă* a fost de neuitat – cel mai bun compliment posibil, involuntar fiind.

Ca traducătoare, am debutat direct editorial (doar articolele de specialitate mi-au apărut întâi în reviste medicale, abia apoi în cărți). În 1999, Editura Paralela 45 (director Călin Vlasie) a început să publice cărțile din Colecția bilingvă *Bufnița*, creată și coordonată de Irina Petraș. A fost un debut consistent, fiindcă nu doar că tradusesem povestiri din italiană și engleză, dar eram și autoarea siglei și a copertelor primei serii (făcusem deja, în anii 90, sigla și copertele și pentru Colecția *Akados*, la Editura Didactică și Pedagogică). Cărțile au avut multe ediții succesive, m-am bucurat enorm la apariția lor, dar adevăratul debut emoționant a rămas cel din *Ramuri*.

Nicolae Goja

Eșecul are frumusețea lui

Viața mea de scriitor a început cu o mare spaimă. Am trimis prima povestire la poșta redacției și răspunsul lui Geo Dumitrescu a fost doar încurajator (*povestirea are un vîrf de lirism etc.*). Îmi aduc aminte cu neplăcere de acel moment, dar mai apoi am aflat că există ratare inteligentă și că fie și prin vanitate poți fi original.

În 1982, Constantin Zărnescu a remarcat povestirile mele și a „rupt” una, propunându-mi publicarea fragmentului în „Tribuna”, sub titlul: *Bărbatul și femeia lui*. Am acceptat. Mi-a șoptit la ureche: *Trebuie să te-nțîlnești cu redactorul-șef*. Vasile Sălăjan, proaspăt instalat, m-a primit în biroul imens și mi-a strîns mîna fără să mă invite să sed. Era cît Dostoevski de înalt. Îi rețineam palma prea mult, stiloul nu-i făcuse bătăturei, eu aveam de la lopată. Așteptam un sfat, Doamne, și cită nevoie aveam! Mă tutuia: „*Felicitări, bătrîne și apoi Proza ta e genială*”. Muiat la genunchi, m-am ținut de birou. Am coborît în stradă fără să ating treptele. Of, of, omul e făcut să sufere în toate părțile sale!

Eugen Uricaru de la „Steaua” a primit povestirile pentru următorul număr. La întrebarea dacă-i plac, mi-a răspuns: *Daa, însă nu-i stilul meu!*... (Părerile de rău nu slujesc la nimic, nimeni nu-și regretă viața mai mult decît mine. Vedeți ce știl nașpa am, îți vine să rîzi, nu alta...)

Cartea de debut în 4.000 de exemplare a ajuns în toată țara și pe Amazon.com. Cronicile au fost politicoase și-atît. **Bine, dar „Ilca” e genială!**..., am urlat în tarlăua de ovăz. (Mai am în podul casei o mie de exemplare, șoarecii le vor citi în mileniul III).

Am întezărit ceva după Festivalul Artei și Creației Studentești, unde am fost premiat de „Luceafărul”. Lui Nicolae Dan Fruntelată i-a plăcut povestirea „Ziua de marți” - despre moartea unui cal, văzută prin ochii unui copil (viața la țară e mereu crudă). A apărut în revistă, însă pe la sfîrșit, fără prezentare. (Cine să mai fie interesat de cai în era comunistă a tractoarelor și inginerilor, cum eram chiar eu?!...)

M-a obsedat ani la rînd premiul II, amintirea mă înțepa: *Nu ești genial, nu ești genial!*... Vexat, simțeam că lumea își bate joc de mine. Să plîngem și să rîdem sînt chestii acceptate și permise în toată lumea, nu costă bani, ci doar lacrimi dulci-amărui. Vrem plînsuri și rîsuri, acum le fabricăm cu bătăture la buricele degetelor și le aruncăm din nou în competiția inteligenței și imaginației dornice de sublim și necuviincios deopotrivă.

Adrian Lesenciuc

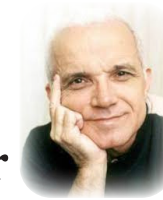
Pe astrul meu

Am debutat în 1997 în *Astra*, cu poezie. Am primit cu foarte mult firesc acest debut până să văd textele mele tipărite în revistă. Aveam la momentul acela deja un volum pregătit de tipar – *Antifilosofia*, care urma să apară un an mai târziu la Cluj – și aveam o foarte mare siguranță în ceea ce făceam. Debutul în *Astra* nu a fost rodul întâmplării, ci al premeditării. Eram student în ultimul an la Brașov, frecventam cenaclul pe care îl coordona profesoara mea de filosofie, Diana Ilișoi, căreia i-am propus să îl invităm la una dintre ședințele noastre pe filosoful A.I. Brumaru despre care știam că locuiește în Brașov. Descoperisem într-o librărie din Câmpulung-Moldovenesc cartea lui, *Ființă și loc*, apărută la Dacia în 1990, și mă îndrăgostisem de felul în care textul venea în prelungirea filosofiei lui Noica, de care mă apropiasem suficient de mult grație dirigintelui meu din liceu, profesorul Laurențiu Mureșan. Eram, așadar, un cititor pasionat de filosofie, care încerca – azi, la distanța de 25 de ani de la acele vremuri, pot vedea limpede îndrăzneala de atunci, soră cu nesăbuița – să scrie o poezie pe care să o dezbrace de filosofie și să o redea lumii în haina unui lirism original. În locul liber lăsat în poezia fără rătăcirile raționalității filosofice se găseau pe atunci liniile de forță ale unei alte forme de cunoaștere, care, deși îmbrăcau forma operațiilor cognitive sistematizate în teorii, erau, de fapt, rudimentele unui păgânism, cosmicism și localism care după Noica ar caracteriza filosofia românească, și care se arătau ca ieșire din filosofie prin puterea modelatoare a locului (și printr-o formă filosofică, evident) în studiul lui Brumaru. Așadar, premeditasem o întâlnire cu filosoful pe care îl îndrăgisem în speranța unor colaborări ulterioare, dar propunerea de a publica în *Astra* a venit din partea sa. A.I. Brumaru era, la acea vreme, redactor-șef al publicației, iar numărul 7-12 din 1996 pe care îl adusesese la întâlnirea de cenaclu mi l-a dăruit cu o dedicație care mi-a dat speranță: „Domnului Adrian Lesenciuc, pentru o bună colaborare cu revista ASTRA. A.I. Brumaru, Bv. 14 iunie 1997”. Eu i-am dăruit cartea lui, *Ființă și loc*, pe care nu o mai avea. A fost un schimb echitabil. În numărul 7-9/1997 al *Astrei* am primit o întreagă pagină în rubrica *Generația 80-90*, în care îmi apăreau două texte de care nu m-am rușinat vreodată: „Teorie asupra instinctului” și „Teorie asupra zborului”. Iată cum sună unul dintre ele: „Vulturii cei liberi de deasupra/ cu ochii înfipti în pământ/ înrădăcinați/ copaci/ cu ramuri tăioase/ copaci bătrâni ca zborul liber/ copacii privirii lor/ înrădăcinate// mă plimbam prin pădurea/ de vulturi/ mă-mpiedicam de lăstărișul/ de vrăbii/ biete păsări/ expodate dendrologice/ rupte din aer/ pietre plutind în încăpățănare/ până și iarba înaltă necosită/ a fluturilor în primăvară/ îmi uda cu roua abia căzută/ gleznele/ înalți eucaliptii supersonicelor/ cu frunzișul dispus vertical/ prin care/ să treacă ancorând/ grija cea adânc înfiptă/ în sol/ ah vegetație/ de silurian”. Am terminat studiile în iulie, am luat repartiție la Cluj, dar m-am întors din Bucovina în Brașov, în primul meu concediu, bucurându-mă, printre altele, de debutul în paginile *Astrei*. Era o zi luminoasă, de vară, o zi perfectă pentru debut, cea în care am cumpărat revista. Nu mai știu de la ce chioșc am luat-o, pentru că reperele lumii fizice dispăruseră. Eram în *Astra*, pe astrul meu de pe care nu am mai plecat niciodată.

Liviu Ioan Stoiciu

Mi se părea că l-am apucat pe Dumnezeu-scriitorilor de un picior

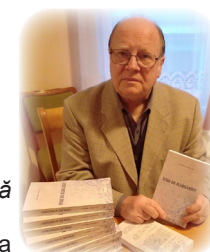
Întâi, debutul într-o publicație. Trimitem prin poștă, în liceu, poezii la redacții la întâmplare și nu cumpăram revistele, să văd rezultatul, locuiam la Adjud (capitală de raion până în 1968, regiunea Bacău; azi Adjudul e în județul Vrancea), trebuia să le cumpăr. La un moment dat, după câteva luni de la apariția unui poem în pagina de cultură a ziarului regional *Steagul Roșu din Bacău*, un văr m-a anunțat că el m-a citit sigur, cum de n-am văzut? A trebuit el să caute ziarul, și l-a găsit, așa că am considerat că debutul meu într-o publicație a avut loc în ziarul pomenit, la sfârșitul anului 1967 (aveam 17 ani, luasem diploma de bacalaureat și plecasem de acasă; am fost dat la 6 ani la școală). Probabil că am fost atunci fericit de întâmplare. Curios, mai târziu, după ce am devenit un nume mai cunoscut, am citit în revista *Tomis* că am debutat în paginile ei. N-am idee în ce an și cu ce poem am debutat aici, probabil tot în anul 1967. Am luat însă seama între timp (când m-am gândit mai în amănunt) că, de fapt, eu am debutat în „revistele” mele! Că din 1964 (aveam 14 ani) am „scos” șapte titluri de „reviste” ale mele, aveau și preț, le vindeam colegilor de liceu, la Adjud. „Reviste” (le pun în ghilimele fiindcă erau scrise de mână pe file A 3 îndoite, în regim „clandestin”, cu imagini de artă lipite, în care publicam poeme ale mele, proză, teatru, originale; publicistică, interviu). Așa că pot să consider debut al meu la 14 ani, într-o proprie revistă, chiar dacă el nu poate fi astfel... validat oficial.

Dinspre debutul editorial, e și mai complicat. În anii 70 ai secolului trecut se debuta editorial prin concurs (editurile, câte erau, aveau un juriu al lor). La 24 de ani, în 1974, mi-am dactilografiat primul volum de versuri (se intitula „Libertatea de a fi”; a rămas până azi în sertar) - în fiecare an din 1974 am trimis la edituri alt volum al meu original dactilografiat, n-am fost băgat în seamă de juriu, scrisul meu nu convingea. Abia în 1977 mi s-au reținut cinci poeme, care au fost incluse în „Caietul debutanților - 1977”, la Editura Albatros. Locuiam la Focșani (căsătorit, cu copil de doi ani), eram pedagog la un liceu și efectiv topăiam pe stradă când am aflat că am debutat... editorial, vorba vine. O profesoară de română renumită la Focșani, întâlnită atunci, se mira că pot fi atât de entuziasmat, părăndu-i-se un fleac provincial faptul că apăream doar cu cinci poeme într-o antologie „oarecare” a debutanților, cred că îi era sincer milă de mine. M-am bucurat la începutul anului 1978, când a apărut antologia debutanților, cum aveam să nu mă mai bucur la apariția niciunei cărți. Mi se părea că l-am apucat pe Dumnezeu-scriitorilor de un picior. Lasă că abia în 1980, trei ani mai târziu aveam să apar cu o carte a mea de debut (premiat în 1979 la Editura Albatros), carte norocoasă, care avea să fie premiată de Uniunea Scriitorilor (alături de cărțile lui Matei Vișniec și Aurel Pantea). Ce vremuri...

Valentin Marica

Bobi de lumină

Moto: Lucian Blaga numea cuvintele bobi de lumină

Eram de-o șchioapă, pe vremea când îmi duceam la școala sătucului cât un *pumnul* (cum ar spune Coșbuc) uneltele sacre ale învățării în trăită de lână; cu dungi ce-mi păreau scări ca cele de la heururile din curte, coșteie și fânare. După citire, aritmetică și cântare (cum îi spuneam noi orei de muzică), mai zăboveam lângă bătrânul zid al școlii, punându-ne grămăjoară trăistile, jucându-ne *de-a prinselea*. Într-o bună zi, sfârșind cu părere de rău forfota jocului, gata de plecare spre casă, venise *Domnul* spre mine, cu o bucurie ce-i tremura în colțul gurii, punându-mi în față un chenar imens de hârtie, un chenar cât fereastră școlii (mi se părea atunci), spunându-mi: „Ce notă să-și dau pentru compunerea asta?” Era o pagină din *Gazeta pionierului* în care îmi apărea nu doar o poezioră despre cum se joacă un copil cu razele de soare (așa îmi amintesc!), ci și cuvinte de calde aprecieri. Am înmărmurit. Era chiar numele meu, tipărit cu litere mai mari decât textul poezioarei. E ceea ce m-a impresionat poate cel mai mult, numele scris ca în catalogul clasei, cu litere mari, caligrafiate. *Domnul* mi-a dat *Gazeta*. S-o pun în traistă, s-o duc în mâini acasă? Mi-am lipit-o de piept. Fremăta ca o aripă de porumbel. Era rezultatul unei ore de compunere în care ne-am întrecut în jocuri de-a cuvintele pe care *Domnul* le trimisese la *Gazetă*. Jocul meu era acum în chenar în *Gazetă*. Cu câtă grijă și cu câtă bucurie purtam *Gazeta* în traista de școală. Simțeam că are mult mai multe dungi decât cele țesute și deci mult mai multe scări. Îmi purtam în spate numele cu literele ca niște *bobi de lumină*. Și traista îmi devenise de atunci cuib de lumină, contur al uneia dintre cele mai puternice emoții trăite și apoi cuib de lumină într-un ungher al lăzii de zestre din casa părintească; scânteiind. Căci *bobii de lumină* reînviau, peste timp, prin debutul literar în revista „Cronica” din Iași, prezentat de poetul Mihai Ursachi, iar mai apoi prin debutul editorial cu volumul de versuri „Metanii”, „liturgice zboruri prelungi ca viața...”

Lucian Vasiliu

Prefigurare

Am sentimentul, ca mulți confrăți, că debutez de fiecare dată, mereu nemulțumit (sau parțial satisfăcut) de rezultate. Față de astăzi, dificil era debutul în anii 1970-1980! Să zicem:

După imunde Teze PCR din vara anului 1971 (eram înspre vacanța dintre clasa a XI-a și a XII-a), tatăl meu a decedat, marcat și de perspectiva „revoluționară” de program ideologic de inspirație nord-coreeană.

Șocul pierderii lui (eram 3 băieți în familie), m-a destinat bibliotecii, pe fond de depresie accentuată. Primele pagini versificate i le-am prezentat profesorului de română, Mihai Daraban. Erau exerciții poetice sub semnul lecturilor consistente din Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu, Topârceanu, Voiculescu, Goethe și literatură clasică, greacă și latină.

Urma să apar în revista Liceului nr. 1 din Bârladul lui Tache, Ianke și Cadâr. Mă bucuram la gândul că, în absolut, se va mândri interbelicul meu tată, preot de țară, absolvent de Teologie în Cernăuții anilor 1930.

Ca multe alte reviste școlare, și cea a Liceului meu (numit, după 1990 „Mihai Eminescu”) a fost desființată. Altele, din ce în ce mai ideologizate. Astfel încât, m-am văzut „debutat” la Gazeta de perete a școlii, cu 5 poeme onorabile pentru cei 17 ani ai mei.

Debutul, ca prefigurare, s-a petrecut la „Poșta redacției”, în revista consacrată *Contemporanul*, unde mi-a răspuns, favorabil, Ana Blandiana.

Adevăratul debut a fost în revista *Convorbiri literare*, proaspăt reapărută în Iași Junimii, respectiv în nr. 16(40) din 10 august 1973. Nu fusesem admis la Facultatea de Drept din București (concurență uriașă, meditații pe care eu nu mi le puteam permite, referințe ideologice; reîncepuse cercetarea dosarelor, în cazul admiterii la anumite facultăți etc.).

Reușisem în toamna anului 1972 să devin elev al Școlii Postliceale de Biblioteconomie din București. În vara anului 1973 fusesem repartizat pentru practică la Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” din Iași (spre bucuria mea: tatăl mă crescuse în cultul a 3 mari orașe – Cernăuții studenției lui interbelice; Iași Junimii, ai Mitropoliei și ai Universității; Bucureștii uniunii tuturor românilor).

Sub genericul de atunci „Proletari din toate țările, uniți-vă!”, astfel m-a prezentat poetul Ioanid Romanescu (1937-1996) cu 5 poeme:

Cu un an în urmă, primeam din partea unui elev al Școlii de Biblioteconomie din București un plic voluminos. Poeziile erau interesante, câteva din ele chiar publicabile, dar semnatarul rubricii („dintre sute de catarge” – n.m. L.V.) descoperise și o poezie ce-i fusese dedicată – așa că nu a luat lucrurile prea în serios. Și iată, într-una din zile a venit însuși Lucian Vasiliu, un tânăr tăcut, cu înălțimea lui îndoită de teancul de manuscrise pe care îl avea sub braț. Nu am schimbat între noi decât cuvinte de salut, pentru că în urma lecturii poeziilor sale, nu mai era nevoie de o altă conversație.

După ce am cumpărat revista, de la un chioșc, m-am gândit, reverențios, la tatăl meu și la toți intelectualii persecutați de Regim.

Țanțoș ca un țăran pe bicicletă (vers semnat de Geo Dumitrescu, poetul care m-a publicat ulterior în presa culturală), mi-am revenit din reverii indicibile, intrând, smerit, printre rafturi și cărți, incunabule, ediții princeps, în miezul Bibliotecii. În urma mea, parcă primeam aplauze nu numai din partea celor din familia mea de răzeși, agricultori, apicultori, dascăli și proletari, ci și de la Sapho, Shakespeare, Villon!

Mă ovaționau, parcă, și mâțele și motanii junimistului Ion Creangă, de pe acoperișul astral al Bojdeucii din *mahalaua celestă Țicău* (Mihai Ursachi).

Ilie Rad

Debutul și albul imaculat al zăpezii

Dupa tentativa de a debuta cu un desen, la ziarul *Scânteia pionierului*, în clasele primare, nu am mai trimis materiale literare, la nicio publicație. Abia în liceu am avut o încercare de a debuta în cotidianul *Steaua roșie*, cu articolul *Omul cu boneta verde*.

În lunile de armată, făcută la TR (termen redus), în localitatea Corbu, din jud. Constanța, am colaborat, cu știri și reportaje, la cele două ziare militare, care ne soseau în unitate, *Viața militară* și *Înainte*.

În al doilea an de studenție, adică în 1977, invitat de Marian Papahagi, am intrat în redacția revistei *Echinox*, unde am colaborat cu articole pe teme social-politice, la rubrica „Lupta cu inerția”, al cărei titular am devenit, dar și cu articole și interviuri (cu Iorgu Iordan, Edgar Papu, D.D. Roșca).

Adevăratul debut literar a avut loc în iarna anului 1978, respectiv în ianuarie, când se aniversa ziua lui Eminescu. La invitația criticului Ion Oarcăsu, membru al redacției revistei *Tribuna*, scrisesem o recenzie pentru această revistă, la o carte, M. Eminescu, *Scrieri pedagogice*, care apăruse cu un an înainte, la Editura Junimea din Iași, în celebra colecție „Eminesciana”.

În ziua de joi, când apărea revista, m-am sculat cu noaptea în cap, ca să fiu primul la chioșcul de ziare. Îmi amintesc că ninsese în noaptea aceea, iar pașii mei pe zăpadă erau printre primii. Albul imaculat al zăpezii s-a asociat în memoria mea, mulți ani după ceea, cu fascinația acestui debut. Mi-am cumpărat 5 exemplare din revisă și m-am îndrepta spre Filologie, spre sala de periodice, unde stăteam de regulă foarte mult și unde m-am întâlnit cu colegul meu de an, Mihai Dragolea, căruia i-am arătat, foarte bucuros, revista.

Pe drumul până la facultate, eram uimit că oamenii pe care îi întâlneam nu se bucurau de bucuria mea, că treceau indiferenți pe lângă mine! Ajuns în sala de lectură, am citit articolul de mai multe ori și nu-mi venea să cred că gândurile mele fuseseră turnate în plumb.

Ulterior am observant că și alți scriitori au trăit bucurii asemănătoare, la debutul lor în presă. Astfel, în *România literară* (nr. 30-31, 2016), la ancheta „Vacanțe și cărți”, am găsit o măturie oarecum asemănătoare a talentatului critic literar, Alex Ștefănescu, din care reproduc un mic fragment: „Aveam 23 de ani (neîmpliniți) și trăiam unul dintre cele mai frumoase momente din viața mea. Citeam cărți noi, făceam adnotări, transcriam citate și scriam articole cu o mare mobilizare afectivă și intelectuală. Apoi, în fiecare sâmbătă dimineața, mă duceam la chioșc, să cumpăr revista *Luceafărul*. Deschideam revista încă de pe stradă, cu emoție, ca atunci când deschizi un loz în plic. Și de fiecare dată găseam textul semnat de mine pe pagina a doua, în dreapta, pe o coloană, care se întindea de sus până jos (revista avea un format mare, ca al ziarelor). Ce fericit eram! Mergeam pe stradă absorbit de lectura propriului meu text și lovindu-mă de trecători. Combinațiile de cuvinte create de mine – chiar acelea și nu altele – fuseseră culese cu atenție de linotipisti și înscrise de tipografii de la mașinile plane, cu cerneală tipografică, în albul hârtiei mătăsoase, în fiecare dintre miile de exemplare ale revistei. Scrisul meu fusese luat în serios! Și avea să înfrunte sutele de ani, în colecțiile de periodice ale marilor biblioteci”.

Merită să povestesc cum s-a terminat bucuria debutului meu literar. L-am trimis un exemplar din *Tribuna* fostului meu profesor de literatură din liceu, Iosif Pop, cu speranța că se va bucura de mica ispravă a fostului său elev. N-am primit niciu răspuns, niciun „feed-back”, cum se spune acum. La câteva luni după aceea, m-am întâlnit la Cluj cu profesorul meu, care era și student la Facultatea de Drept, la FF, desigur, și venise pentru sesiunea de examene. L-am întrebat, între altele, dacă a primit revista *Tribuna*, cu articolul meu. O primise, desigur, și, mai mult, comentase articolul meu cu profesorul Nicolae Ștefan, tot de română, de la același liceu, și amândoi ajunseseră la concluzia că nu eu eram cel mai indicat pentru a scrie această recenzie! Redacția trebuia să apeleze la un pedagog profesionist, care să vorbească în cunoștință de cauză despre gândirea pedagogică a lui Eminescu.

Pentru mine, acel verdict a fost o mică dezamăgire, care mi-a confirmat o vorbă a marelui meu prieten, Ștefan J. Fay: „Nicio bucurie nu poate fi întreagă!”

Nicolae Silade

Forme de litere

Bine spus *amintiri*, pentru că au fost mai multe, și nu neapărat într-o publicație. Dorința de a-mi vedea numele tipărit am avut-o încă de copil, când decupam în radiere (nelipsitele gume de șters din penarul de lemn al elevului din acele timpuri) diferite forme de litere, pe care le imprimam apoi cu tuș negru pe foile din blocul de desen, cea mai importantă realizare fiind o ștampilă de gumă cu numele meu, pe care o aplicam peste picturile în acuarelă realizate atunci. Nu pot uita, din vremea aceea, orele de caligrafie, scrierea cu toc și peniță, cu cerneală albastră sau violetă, „N” mare de tipar, „n” mic de tipar, „S” mare de mână, „s” mic de mână etc. etc.

Apoi, cred că numele tipărit de către altcineva mi l-am văzut prima oară în „Programul de Radio și Televiziune”, care anunța difuzarea unei poezii umoristice, pe care am compus-o în grădina casei, împreună cu tatăl meu (un vers – eu, altul – el). Cred că era un program de scriere creativă, inițiat de tatăl meu, care tot Nicolae Silade se numea. Țin minte și acum acele versuri:

„Într-o zi posomorâtă,/ De aprilie doisprezece,/ Ne-am gândit să facem treabă,/ Atât doi cât lucră zece.// Și-am pus mâna pe unelte,/ Ba pe greblă, ba pe sapă,/ Și cât bați, frate, din palme/ Holda-i gata semănată.// N-am gătat lucrul cu bine,/ Că din stupi a evadat/ Un șuvoi de cinci albine/ Și pe cap ne-au înțepat.// La urmă ce o să fie,/ Ca răsplătă-a lucrului,/ Ne-am ales cu cinci cucuie/ Drept în vârful capului.”

Mi-am mai văzut, după aceea, numele tipărit și în revista „Urzica”, și în revista „Pentru Patrie”, dar și în unele publicații literare, dar nu ca semnătură a propriilor creații, ci doar ca răspunsuri la „Poșta redacției”, primite de la Ștefan Augustin Doinaș, Geo Dumitrescu, Emil Brumaru, Al. Cistelean, Alex Ștefănescu, Ana Blandiana, ale căror sugestii, sfaturi, aprecieri au fost esențiale pentru încercările mele literare din acea vreme.

Profit de ocazie pentru a reafirma utilitatea acelor „poște ale redacțiilor”, adevărate bariere la intrarea în literatură, care se ridicau doar pentru valorile autentice. Ele sunt cu atât mai utile în ziua de azi, când asistăm la un foarte periculos asalt al mediocrității, când se intră în literatură prin nenumărate căi, mai mult sau mai puțin ortodoxe.

Dar prima oară când mi-am văzut numele tipărit împreună cu o poezie a fost în revista „Orizont”, prin 1977, cred, după cutremurul din martie, când regretatul Aurel Turcuș a publicat un grupaj al membrilor cenaclului „Cuvinte românești” din Lugoj. Dar bucuria întâlnirii cu propriul nume tipărit mi-a fost umbră de cenzura acelor vremuri, care a modificat sensul primului vers, „vin cu **vrerea** mea toată în vreme”, înlocuind „vrerea” cu „vremea” [că doar nu era să lase politrucii vreun poet să aibă „vrere”], iar ultimul, înlocuit în întregime, a devenit „adevărate vestiri la gura furnalelor”, o rostire comunistă, care se potrivea ca nuca în perete cu celelalte versuri.

Adevărata bucurie a venit, însă, când mi-am văzut numele „adunat pe-o carte”, în 1979, la Editura Litera, pe volumul „Visul în lucru”, apărut în regie proprie și distribuit în toate librăriile din țară. Țin minte că mă laudam cu această „ispravă” doar fetelor recent cunoscute, care voiau să mă cunoască mai bine și pe care le plimbam prin fața vitrinelor în care era expusă și cartea mea. Nu știu dacă le cuceream cu asta, dar parcă se lăsau mai ușor cucerite.

Ion Buzași

Studenti pe scenă

În unele anchete literare se face distincție între diferitele tipuri de debut literar: debut absolut (când îți apare numele pentru prima dată într-o publicație), debut literar – pentru prima scriere sub semnătura respectivului autor într-o revistă literară – debut editorial – apariția primului volum.

Copil fiind, după ce am știut să citesc, răsfoiam gazetele la care era abonat, ca învățător, tatăl meu și admiram pe cei care-și puneau numele sub diverse articole. În școala elementară, așa cum se numea atunci, citeam ziarele și revistele pentru școlari, dar nu îndrăzneam încă să trimit vreo compunere personală. În 1963 eram în anul III la filologia clujeană și, la această facultate era un cerc de teatru sub îndrumarea lui D. St. Petruțiu scriitor și publicist, bibliotecarul facultății. Am asistat în toamna anului 1963 la spectacolul *Steaua fără nume* de Mihail Sebastian în interpretarea studenților filologi. Întors la cămin am scris un articol intitulat: *Studenti pe scenă* și l-am trimis la ziarul local „Făclia”. Dintre interpreți am reținut numele lui Gheorghe Pituț, viitorul poet șaiyecist. Peste două sau trei zile am cumpărat ziarul și cu emoție și bucurie am văzut articolul și numele meu în ziar.

Și în naivitatea mea mi se părea că toți cunoscuții pe care-i întâlneam au citit „articulușul” – după vocabula unui reprezentat al Școlii Ardelene. Cred că toți debutanții trăiesc asemenea clipe de bucurie, amestec de orgoliu și naivitate.

Încurajat de acest debut, voiam să scriu la o revistă literară, căci un astfel de debut ar confirma vocația mea de publicist literar. În Cluj apăreau două reviste literare: una săptămânală „Tribuna” și una lunară „Steaua”. Acesta din urmă era considerată ca o revistă de elită, unde de pe timpul când era condusă de A. E. Baconsky publicau doar condeie de prestigiu. M-am hotărât să rezum un capitol din lucrarea mea de licență – *Reviste literare românești în Gherla de odinioară: „Lumea literară”* și în august 1967 textul citeț scris de mână l-am lăsat la unul din redactori. A apărut fără nici o modificare și, acesta îl consider *debutul* meu într-o revistă literară – de bun augur, pentru că hebdomadarul clujean, s-a dovedit ulterior ospitalier cu paginile mele de publicistică literară.

Mă gândea acum și la debutul editorial. Se înființase editura Dacia și sub îndrumarea profesorului Mircea Zăciu apărea seria „Restituiri”, ce-și propunea să publice scriitori uitați sau opere uitate. Am propus pe un scriitor blăjean, Al. Lupeanu-Melin, cu *Evocări din viața Blajului*. Profesorul nu m-a încurajat în acest proiect, dar mi-a propus alcătuirea unei antologii, *Povestitori ardeleni* indicându-mi și modelul, antologiile cu titlu asemănător de Ion Breazu și Ion Clopoțel. La Blaj, la Biblioteca Documentară sau la Brașov, am copiat pagini din acești „ardeleni uitați” și antologia a apărut în 1974, marcând debutul meu editorial.

Acestea sunt debuturile mele, însoțite, firesc, de emoții și bucurii, și nu o dată de gândul că așa fi putut scrie și mai bine, dacă nu mă grăbeam cu predarea manuscrisului.

Dar, așa cum pe bună dreptate spunea un scriitor român din perioada interbelică, *debutăm cu fiecare operă încredințată tiparului*.

Laszlo Alexandru

Pornind de la Ion Barbu...

Debutul meu în presă a plecat de la o întâmplare foarte simpatcă. Pe vremea comunismului eram un mare amator de reviste literare, pe care le citeam încă din liceu, ca să nu mai vorbesc de vremea studenției. Nu scăpam revista preferată, care pe atunci era România literară. Era un brand maxim ca strălucire, în lumea culturală de atunci. La un moment dat, a apărut acolo o interpretare a lui Nicolae Manolescu, care era cel mai prestigios cronicar al literaturii române postbelice, am putea spune. El a publicat în 1991 o cronică literară, unde includea indirect și un comentariu la cunoscuta poezie a lui Ion Barbu.

“Din ceas, dedus adîncul acestei calme creste,
Intrată prin oglindă în mîntuit azur,
Tăind pe înecarea cirezilor agreste,
În grupurile apei, un joc secund, mai pur.”

Interpretarea lui Manolescu era legată de virgula de la începutul primului vers: “din ceas, dedus”. Dacă se plasează acolo virgula, care anume este înțelesul? Pe mine m-a pus pe gînduri, fiindcă pricepusem deja totul ca și cum virgula respectivă era dublată de alta, după “dedus”. Oricum manuscrisul original al poeziei nu s-a păstrat. De la o ediție la alta diferă transcrierile, cu o virgulă, cu două, cu nici una. Așadar intrigat de lectura aceea, i-am scris o scrisoare particulară, în care îi ziceam: stimate domnule Manolescu, sînt un tînăr profesor (sau cum mă voi fi prezentat). Am citit comentariul Dvs. din revistă și, à propos de afirmațiile pe marginea poeziei lui Ion Barbu, unde susțineți că trebuie să fie o virgulă, eu mai văd încă una, care apare efectiv în anumite ediții și care dă alt sens decît cel pe care-l dați Dvs. Apoi i-am desfășurat lectura mea, cu sensurile care apar dacă acceptăm și a doua virgulă. Mi-am intitulat acea misivă, absolut particulară: Pornind de la o virgulă... Și i-am trimis-o prin poștă, pe adresa redacției, așa cum era ea pe copertă. Spre uimirea mea, după vreo două sau trei săptămîni, în colțul unei pagini, a apărut un articol cu numele meu și cu titlul Pornind de la o virgulă... A rămas totul exact așa, inclusiv pasajele în care mă disociam de Manolescu, deși el era directorul revistei, ar fi putut să elimine sau să înfrumusețeze pe alocuri. Dar nu. Acea epistolă către Nicolae Manolescu, în cele mai mici nuanțe ale sale, a devenit articol în România literară. Și astfel am debutat ca scriitor, fără să vreau, dar totuși în cea mai cunoscută revistă culturală a vremii, cu o interpretare la o poezie celebră de Ion Barbu.

Melania Cuc

Primul meu text în presa scrisă?

Luna mai, 1962, nu împlinisem încă 16 ani, eram elevă la o Școală medie tehnică de horticultură din Bistrița.

În pauză fiind, mă plimbam pe aleea străjuită de castani înfloriți, când directorul a trimis elevul de serviciu să mă caute. Dintre cei peste 400 de elevi ai școlii, tocmai pe mine mă chema la „raport”? Nu era un semn bun.

Nu știam motivul, doar îl bănuiam și mi s-a făcut frică.

Directorul și profesoara mea de limba română, mă așteptau încruntați fără să mă privească în ochi. Mă simțeam deja vinovată.

Mi-au aruncat pe o masă un ziar ce mirosea încă a cerneală de tipografie. Inima mea o luase la galop. Eram între extaz și agonie. Nu mă așteptam să fiu feliicitată, dar nici ... să mi se „taie capul”. Trebuia să exista o cale de mijloc.

În fața mea era cel mai nou număr din ziarul **Făclia**, publicație foarte bine cotate și populară, care apărea la Cluj Napoca. În paginile acelea era și primul meu reportaj.

Semnam: *Varvara Melania, elevă, școala, adresa...*

În cancelarie se instalase o tăcere rece, apăsătoare.

Mă așteptam să fiu muștruluită cât mai repede, să scap ușor, să pot ieși la aer, să dansez de bucurie, pentru că reportajul trimis de mine, prin poștă, fusese publicat.

Cine să mă feliците?! Cui să-i pese de visele mele, de stima mea de sine?

Profesorii mei m-au mustrat cum au putut mai urât. M-au întrebat: „Cum de-ai avut îndrăzneala să scrii, să trimiți la Redacție, fără să ne întrebi și pe noi??!”

M-au asigurat că Făclia era ziarul jurnaliștilor mari, nu aveam ce să caut eu, o mucoasă, acolo. Punct! „Cine ești tu, să iei decizii de capul tău?!”

Eu? Nu prea știam cine eram pe atunci. Eram interesat de literatură, dar era musai să învăț agricultură, dacă nu voiam să fiu „muritoare de foame” cum îmi spuneau oamenii deștepți.

Habar nu aveam că debutasem jurnalistic într-un ziar important.

Nu-mi mai amintesc decât amarul pe care l-am simțit în gură, și felul în care profesorii mei m-au pus să promit solemn că nu am să „recidivez”.

Am plecat de acolo cu capul plecat și buzele mușcate la sânge. Nu m-au lăsat să mă apar defel.

Colegii se uitau la mine, nu ca la un erou, ci ca la una care pare a fi nebună de legat. În școala acea erau reguli, directorul era Dumnezeu.

Când lucrurile se mai calmaseră, până și femeia de serviciu nu mă mai privea ca pe un extraterestru, într-o dimineață iarăși mi-am auzit numele dinspre cancelarie. De acolo încolo, știam drumul direcțiunii și singur.

Eram fericită și îngrozită de cea ce avea să mi se întâmples. Îmi apăruse un alt articol, de data aceea într-un ziar de anvergură națională, „Agricultura Socialistă”.

Directorul a dat cu pălăria de dușumea: „Nu mai știu ce să mă fac cu tine!!?”

Da, eram visătoare și incorrigibilă. Nu reușeuseseră să mă reeduce în spiritul lor.

Străngeam pleoapele tare, ca sa nu plâng. Îi ascultam cu tot ce aveau să-mi reproșeze. Aveau dreptatea lor. Nu aveam să ajung niciodată inginer agronom, pentru că aveau „gărgăuni” altminteri nu aș fi scris poezii, așa spuneau cei mai mulți (și) din familia mea.

„Zo, dacă mai faci!” Am zis, ceea ce pentru mine, copil de la sat fiind, însemna că mi-l iau de martor pe Dumnezeu însuși. Mi-am respectat jurământul, deși eram tristă, simțeam că îmi rupseseră o bucățică din inimă.

Cum pe vremea aceea, se primeau și bani, drept de autor. În zilele următoare am primit prin mandat poștal câteva zeci de lei. Mama i-a cumpărat o pijama nouă tatălui meu, care era internat într-un spital din Bistrița, și urma să fie operat. În vara care a urmat, tata a urcat la cer. Durerea pierderii lui a depășit cu mult mîhnirea că visele mele de ziarist fuseseră zdrobite de proprii mei dascăli.

Mult timp nu am înțeleg miezul întâmplării aceleea. Nimic din ce scrisesem la ziare, atunci și acolo, nu leza interesele instituției în care învățam. Vorbeam despre viața din internat, despre orele de practică și cele de teorie, detaliam imaginile în care credeam, visam la o agricultură modernă, deși scriam (și) Poezie. Colegii mei nu m-au înțeles defel, rădeau. Profesorii aveau problemele lor.

Eu, oaia neagră, încălcasem normele școlare afișate pe toți pereții edificiului de învățământ comunist. Trebuia să plătesc.

Am plătit cu o „consemnare” în internat pe perioadă de două luni, cred. Am plătit cu lecția-tăcerii mele. M-am retras în lumea mea interioară ca într-o cochilie găsită pe plaja pustiită de oameni. Auzeam tot mai clar cântecul sirenelor dar și liniștea Căii Lactee...

Următoarele mele apariții în presă au venit mult mai târziu, în revista Luceafărul, Scînteia Tineretului, Informația Bucureștilui, Radio Romania, Dreptatea și multe, multe altele, în toți anii și în vremurile efervescete care au urmat.

Fapul că la start mi-au tăiat aripile și o vreme am mers numai pe pământ, m-a învățat să-mi cresc aripi noi, să visez dar și să învăț cum să-mi apăr **talentul** pe care mi-l dăduse Dumnezeu.

Nu judec, nu mă plâng, nu acuz, nici nu știu cum ar fi fost drumul meu jurnalistic dacă, la debutul meu, la doar 16 ani, dascălii mei ar fi prodecat în alt fel.

Destinu-mi era scris. Jurnalismul mă atrăgea natural, așa cum marea oceanelor este atrasă de Lună, și apa acționează din instinct, indiferent de vânturi, anotimpuri sau tertipuri umane.

Olimpiu Nușfelean

Un debut în mai multe ediții

Înainte de primul text tipărit ar trebui să vorbesc/ să-mi amintesc de primele texte scrise de mine, fără cea mai vagă idee legată de tipar. Primele-primele au fost prin clasa a treia sau a patra, de primară, când am început să scriu așa, pur și simplu, neinspirat de nimic, poate cu o dedicație difuză. Nu citisem decât poeziile din manuale, fiind mai mult atras de basme, de Prîslea cel Voinic și merele de aur. Am citit un mic (și elegant) volum de poezii de Eminescu, din biblioteca satească – un dulap de cărți, și am scris un carnețel de poezii eminesciene, rămase acolo, în carnețel. Nu le-a citit/ cunoscut nimeni, niciodată. Apoi au fost epigramele de la gazeta de perete a liceului, răvașele de la un Revelion din armată scrise pentru toți soldații din unitate (vreo 60-70...). Începuturi de poveste, nu, de snoave...

Prima poezie tipărită a fost (tot) în armată. Învățam morse la o unitate din Timișoara, în apropierea Migurilor unui aerodrom militar. Într-o duminică p. m., liber în dormitorul imens, într-un pat „la etaj”, am scris o poezie „patriotică” și am trimis-o la *Apărarea patriei*, răsfățată la biblioteca U. M., la o rubrică girată de colonelul, mi se pare, Nicolae Tăut, poet și el, de succes al... momentului. Au văzut poezia vreo câțiva apropiați. N-am avut pretenția că am făcut o gaură în cer cu ea.

A venit apoi debutul cu poezie-poezie. Sau debuturile, căci au fost mai multe, repetate, de fiecare dată, poate, ca un nou început. A fost *Echinox*, la rubrica „Debut”, care îmi autoriza, să zic așa, intrarea pe scena poetică echinoxistă, clujeană. Și a fost un grupaj în *Tribuna*, girat/ prezentat de Victor Felea, care consemna un fel de debut în săptămânalul clujean, după o lectură făcută de D. R. Popescu. Și apoi publicarea la rubrica „Condeie noi” a *Stelei*, de către Teohar Mihadaș, după ce versurile au trecut și prin lectura lui Aurel Rău. Și mai apoi, un grupaj poetic la „Primele”, rubrică girată – și prezentată/ comentată de Constanța Buzea la *Amfiteatru*. A, era să uit: și un grupaj în suplimentul literar al ziarului Făclia, prin grija poetului Ioan Arcaș. Tot ca debut/ început. Versurile mele au ajuns la ziar, prin grija unui coleg, nesemnate și ziaristul era gata să le publice așa, fără numele autorului. Risipă? Orgoliu? Derută? Experiment literar-publicistic? Experiență? Un creuzet literar, în care mai amestec, azi, cu ajutorul tastei? Mă afixam cu poezii, dar scriam, în paralel, și proză. Încă fără intenții de publicare. Toate aceste apariții au constituit pentru mine mici evenimente/ mari bucurii pe calea desțelenirii creației mele. Toate mi-au deschis colaborări la revistele respective – sau la altele – care s-au întins peste ani, unele pînă azi. Da, toate sînt frumoase cînd aspiți să fii, să ajungi poet. Lucrurile se complică puțin mai tîrziu, cînd imboldul este nestăpînit, dar îndoiala te cenzurează pînă la a te ucide (sinucide?...)

Gheorghe Glodeanu

Momentul magic al debutului

Desigur, momentul magic al debutului nu poate fi uitat. Mai ales dacă acest lucru a avut loc într-o publicație de prestigiu. Ieșirea mea în lume s-a petrecut în iarna anului 1981 în revista *Tribuna* din Cluj (nr.7, din 12 februarie), condusă la vremea respectivă de reputatul romancier D.R. Popescu. Articolul se intitula *Metamorfozele timpului* și era dedicat romanului *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade. Bucuria era cu atât mai mare, cu cât era vorba de primul studiu consacrat în țară acestui roman foarte puțin cunoscut la noi la vremea respectivă. În ultimul an de facultate am participat la conferința națională a studenților desfășurată la Universitatea din Sibiu, unde am prezentat o lucrare dedicată romanului *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade, creație interzisă în țară. Am avut șansa ca profesorul meu de literatură contemporană, Leon Baconsky, care avea o bibliotecă fabuloasă, să îmi împrumute cartea apărută în limba română la Paris. Juriul condus de Eugen Simion mi-a premiat comunicarea și, având această validare, am considerat că a sosit timpul să ies în lume. Aflând de intenția mea, Leon Baconsky m-a trimis la profesorul Liviu Petrescu, care, la vremea respectivă, coordona rubrica *Alpha* al revistei *Tribuna*, o pagină dedicată studenților debutanți. Materialul a apărut și, fiind vorba despre o carte greu accesibilă, a atras atenția. Drept consecință, am propus un întreg serial Mircea Eliade, subiectul lucrării mele de licență. Din păcate, fiind vorba despre un scriitor interzis, al doilea material, consacrat unei alte creații mai puțin cunoscute, nuvela *Pe strada Mântuleasa*, a apărut abia peste un an. În felul acesta a început colaborarea mea la revista *Tribuna*, la cămașa căreia a ajuns, după plecarea la București a lui D.R. Popescu, un nou redactor-șef, prozatorul Vasile Sălăjan.

Fericit de isprava mea, i-am trimis un exemplar din *Tribuna* lui Mircea Eliade, la adresa acestuia din Paris. Din păcate, nu am aflat niciodată dacă scrisoarea a ajuns la el. Având în vedere contextul epocii, când corespondența cu Occidentul era puternic cenzurată, nici nu îmi puneam mari speranțe. În plic am mai pus și o scrisoare, în care îi explicam reputatului savant că lucrez la o licență consacrată prozei sale fantastice și că întâmpin mari greutăți în găsirea cărților sale. Într-un fel, cerându-i ajutorul, repetam experiența din tinerețe a lui Mircea Eliade, când acesta a solicitat sprijinul maharajahului Manindra Chandra Nady de Kassimbazar pentru a pleca la studii în India. Chiar dacă scrisoarea mea a rămas ecou, articolul de debut a constituit începutul unei perioade de intense colaborări cu revista *Tribuna*. În numai câțiva ani, am reușit să devin unul dintre cronicarii revistei, ceea ce nu era ușor deoarece, printre criticii care dețineau rubrici importante în cunoscuta publicație clujeană, se găseau nume grele, precum: Ion Vlad, Petru Poantă, Marian Papahagi, Liviu Petrescu, Mircea Vaida și alții. Vasile Sălăjan avea însă încredere în tinerii care veneau din urmă și i-a încurajat. Apoi am început să trimit materiale și la alte reviste: *Familia*, *Vatra*, *Contemporanul*, *Luceafărul* etc. Dar am rămas mult timp fidel revistei *Tribuna*, care a rămas publicația mea de suflet. Din păcate, faptul că nu posedam buletin de Cluj m-a împiedicat în anii '80 să devin unul dintre redactorii publicației.

Virgil Rațiu

Ploaie de mesteceni

Nu-mi amintesc exact, dacă îmi amintesc bine. S-a petrecut prin 1973, rețin anul. În cotidianul *Ecoul*, organ al PCR și Consiliului județean Bistrița-Năsăud – astăzi, cotidianul *Răsunetul*. Cu o poezie. Singulară, încadrată în chenar, pe pagina culturală săptămânală. Semnată: *Virgil Rațiu. Ploaie de mesteceni* se intitula. Poezia nu am păstrat-o. S-a rătăcit cine știe cum sau nu a mai contat de luat în seamă. Cred că era o versificație „aluzivă”. Că făcea trimitere la o ploaie, peste România, de mesteceni siberieni, „vestiții” mesteceni cântați cu emoție și ură de Serghei Esenin... Nu există nici un strop de „eroism” literar în treaba asta. Era o pozie pur și simplu. Cum nu am exaltat niciodată dacă se întâmpla „ceva bine” în favoarea mea, îmi aduc aminte că am avut un scurt tresărit de luminare când am văzut poezia tipărită. Atât. Știam bine că acel „debut” singular în pagini publice nu însemna, de fapt, nimic. A fost un mic pas în „hăul literar” care, probabil, mă aștepta. Ceea ce s-a și întâmplat. Adevăratul debut literar l-am regizat singur, nu întrevăzusem în acea vreme nici o altă cale de „răzbire”. În 1976 am tipărit, în regie proprie, deci pe banii autorului, la Editura Litera, București, volumul de poeme *Atunci când te reîntorci acasă*. Redactor de carte a fost poeta Passionaria Stoicescu. Grafica copertei: Emil Chendea, artist plastic care nu după multă vreme a „dispărut” în nebuniile și visul americane, nemaîntîlnindu-l vreodată. Îi rămân bunului grafician și acum recunoscător. Miezul volumului îl reprezenta și îl reprezintă și astăzi Ardealul transilvănean pe care îl cânt pur și simplu, cu toată puterea mea de creator. Reaîntorcerea acasă a fost și a rămas dintotdeauna visul oricărei ființe umane, alungată undeva aiurea, departe de locurile natale, ori plecată pe coclaurii lumii de bună voie, este să revină cândva, cumva, acasă, cu atât mai mult atunci, cum s-a petrecut la noi din nefericire, în 1940, după câțiva ani să revii

acasă din „exil”, din refugiul din fața terorilor, să te întorci în Ardealul de Nord, în iubita Transilvanie, mereu confundată cu țara, cu patria, da. Ca obiect tipărit, discuția cu redactorul de carte (am înțeles, la sugestia directorului Editurii Litera –nu-i mai rețin numele), a stârnit animozități, redactorul ținând și insistând să înlocuiesc în texte substantivul propriu *Ardeal* cu *Transilvania*. „*Frumos reîntru-n Ardeal cantr-un temple...*” (Pe atunci era deja în vogă Ioan Alexandru cu *Imnele Iubirii*.) Am refuzat cu îndărătnicie acea intervenție în miezul versurilor. Dacă aș fi acceptat compromisul, placheta de poeme și-ar fi pierdut „ținta”, scopul, forța de penetrare în *marea unduitoare a liricii*. În cele din urmă, cartea a apărut așa cum am propus-o. Fără nicio modificare. Dezamăgirea mea a fost, atunci, alta: nici un comentator al plachetei de versuri nu a remarcat „vulcanul” care ardea în miezul acelor versuri, care răscolea și recompunea reîntorcerea refugiaților la casele lor, după retragerea ungarilor, în 1944, de pe teritoriile Ardealului de Nord ocupate abuziv la ordinul lui Hitler și la solicitarea criminal-expresă a oficialilor maghiari de la Budapesta! Doar câțiva prieteni m-au felicitat pentru cartea de debut: *Atunci când te reîntorci acasă*. Și iată, cu ajutorul lui Dumnezeu, acasă am rămas și acasă vom rămâne, toți, românii, indiferent de strigoii care încă dau de pământ cu Tratatul de Pace de la Trianon, din 1919, momentul crucial istoric când România a devenit ceea ce trebuia să fie demult și de drept! (Dacă cineva își pune întrebarea cât a costat tiparul cărții, pot răspunde cu lejeritate: în 1975 am „investit” prin intermediul editurii 4.500 lei, iar la un an de zile distanță, din vânzarea de carte, am primit prin mandat poștal, eu chiar mirându-mă! 5.500 lei. Astea, poate, întrucât: Nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă!... Din păcate pomenita lege a lui... Antoine Lavoisier, astăzi, nu mai are funcționalitate și valabilitate în natură, cu atât mai puțin în viața de societate. România, după 1990, a pierdut aproape totul, de câștigat a câștigat nimic, a asumat cu „ajutorul” atâtea *efesene* și o zi! mai mult decât o falsă, neînțeleasă libertate și a „captat” un iz de democrație foarte „originală”; iar de transformat s-a transformat: însă nu în bine și nici într-un progresul națiunii!

Vasile V. Filip

Echinolist fără voce

Nu-mi amintesc să-mi fi dorit vreodată, în lunga mea copilărie (care doar s-a pârlit, trăind ascuns și marginal până azi, sfiindu-se mereu să declare că n-a mai murit) să-mi fi dorit, așadar, să „debutez”. Să debutez ce? Să debutez pe cine? Că scriitor n-am visat să fiu. Critic – nici atât. Tot ce-mi doream (în ascuns, că de lucrurile fără noimă câtă să te rușinezi) era să am vreun aparat mic, de băgat în buzunar sau în trăistuța de școală, la care să pot asculta când vreau cântecele pe care le auzeam uneori la radio și n-apucam să le rețin întreg textul (în italiană, de obicei, limbă pe care să nu vă închipuiți că o cunoșteam); dar mai ales să reascult acele piese de teatru, pe care le ascultam seara, după ce tata și mama adormeau. Le ascultam, nu o dată plângând. Căci ce vină avusese Oedip de-și scosese ochii, sau Lear, că o pierduse pe Cordelia? (Îl auzeam tânguindu-se și-l „vedeam” legănând trupul fără viață al mezinei pe genunchii săi de bătrân fără căpătâi). Cine să-și închipuie că, atunci când copilul din mine va deveni unul bătrân, lucrul (cu ascultatul) va deveni nu doar posibil, ci banal, că nici nu merită să-ți mai faci timp pentru cai verzi pe pereți.

Ba chiar nu mult mai târziu, spre sfârșitul liceului, când profa de română ne-a pus, celor care colaborasem la revista liceului, problema debutului într-o revistă de dincolo de gardurile acestuia, mi se părea că umblă după potcoave de cai morți. Să citesc, da! Dar de ce să scriu, când Shakespeare, sau Schiller, sau Tolstoi spusese cu sute de ani înainte ceea ce era de spus despre om, ceea ce aș fi vrut și eu să spun, dar mi-o luaseră înainte? Și atunci i-am spus că, decât să scriu banal (sau nici măcar), mai bine să deschid ochii altora spre capodopere.

Tot așa simțeam și-n facultate. Vânzoleala de la „Echinolist” mi se părea animată mai ales de snobismul „autorlăcului”. Dar când dl Ion Vartic m-a trimis cu o lucrare de seminar la revistă, s-o dau spre publicare, am fost tare mândru în sine-mi, pentru că nu auzisem decât lucruri de plecat urechea la ele, din gura lui, până atunci. De fapt, nu era o lucrare la seminarul lui (de literatură comparată), ci la al dlui Leon Baconski (de literatură română contemporană): despre un personaj al lui D.R. Popescu, anume Milu, din nuvela Dor, pe care încercasem să-l înțeleg prin „grila” nesianului Peer Gynt (luminat, la rândul-i, prin contrast, de pastorul Brand), despre care el, Ion Vartic, ne vorbise: luminător. (Pentru că, obscur, inimii mele aceste personaje-i vorbisese încă în acele nopți din copilărie, când trebuia să-i adorm întâi pe tata și pe mama, ca să pot asculta la radio.) Și visasem, la propriu (adică noaptea, într-o noapte agitată de dinaintea seminarului cu pricina) „soluția” aplicării acestei „grile”. Nici nu mai știu cum a ajuns lucrarea mea de seminar și la dl Vartic. Probabil că eu însumi i-am dat-o (deși nu mă prea caracterizau astfel de inițiative). Știu că Domnia Sa mi-a sugerat titlul sub care ar putea fi publicată: Un Peer Gynt balcanic.

Și cu acest titlu a apărut, prin februarie 1979 (dacă nu mă-nșel). Într-un număr pe care nu-l mai am, și nici nu-l mai știu cu exactitate, pentru că nu mi s-a părut important să-l păstrez, nici măcar ca date de identificare. A intrat astfel în mit. Într-o mitologie a tinereții mele interiorizat teribiliste și – propriu-zis – iresponsabile.

Leo Butnaru

Izbândă

– Ad hoc, răspunsul parcă mi-ar fi motivat și... manevrat de imaginea unei acolade sau a unui pandant, ce ar leaga acel început, debutul, de ziua de azi: adică, acum răspunde un scriitor, a cărei vârstă de... pensionare avusese de primă jalonare chiar acea întâmplare: publicarea primelor sale versuri pe 5 mai 1967 în ziarul republican, adică... important, „Tinerimea Moldovei”. Legile sovietice stipulau: pentru scriitor, primul pas spre pensia de peste deceniile, pe care le avea în față, era considerat chiar debutul absolut, indiferent de vârsta autorului. Iar eu eram încă elev în școala medie. Dat fiind că acea lege sovietică a mai avut valabilitate un timp în democratica, deja, independenta Republică Moldova, am profitat de ea în fixarea... prematură a vârstei de pensionare.

Dar cum a fost? În acea zi de vineri, 5 mai 1967 („Tinerimea...” apărea de 3 ori pe săptămână, miercuri, vineri, duminică; apoi, încă din studenție, aveam să fiu angajat cu jumătate de normă în acea prestigioasă redacție, pe atunci, respectând graficul scrierii și apariției ziarului); așadar, în acea zi, prin clasa noastră, a X-a C (conform ordinii alfabetului rusesc eram a X-a... V (B)!), dar și pe hol, prin curtea școlii, prietenul Costică Munteanu umbla entuziasmat, „victorios”, fluturând ca pe un drapel respectivul ziar, „concurenților” din clasele paralele adresându-li-se cu vădită superioritate: „Noi avem un poet, dar voi?” Pentru mine o altă mare surpriză a fost și mandatul poștal, prin care îmi venise un... onorariu! De 7,2 ruble! Cu ele îți puteai procura cărți. Pentru ca puteți compara, iată unele exemple: în toamnă am devenit student la Universitate, la Chișinău achiziționând și unele volume din colecțiile bucureștene „Cele mai frumoase poezii”, „Poesis”, „Orfeu”, colecția editorială „Luceafărul”, unele din ele la următoarele prețuri: Ruben Dario (24 de copeici), Georg Trakl (22 cop.), Bertolt Brecht (24 cop.), Paul Celan (62 cop.), Arthur Rimbaud (33 cop.), Alain Bosquet (53 cop.)... Adică, acele excelente 6 cărți, pe care le am și azi în bibliotecă, m-au costat 2,18 ruble. Iar dacă mai plusai la 7 ruble-onorariu altele 3-4, puteai să te alegi cu o pereche de pantaloni evazați (pantaloni-clopot). Prima mea bursă la facultate a fost de 38 de ruble. Însă eu eram printre cei care, cu o atare remunerare, nu prea o scoteam la capătul lunii, fie și din motivul că nu departe de căminele universității se afla o celebră, pe atunci, cafenea „Trandafir” a semi-boemei. De unde, printre studenți, se iscau scrisori trimise acasă, la țară, cu... aluzia: „Dragi părinți, trimiteți ceva la dinți!”

S-a întâmplat ca, în pofida atâtor lucruri pierdute pe durata tinereții și a vârstelor ce i-au urmat, într-o mapă să se păstreze și decuparea acelor versuri de la început de florar 1967, fluturate a oarece izbândă prin clasa terminală a școlii. Ele mi-au înlesnit accesul la facultatea la care, pe lângă necesarele acte și, bineînțeles, eventuala trecere a examenelor, se cerea și o recomandare specială, girul din parte unei redacții. „Tinerimea Moldovei” mi-a oferit-o, iar mie îmi plăcea că studiam jurnalism și filologie, mai ales după ce întâlnisem la Kant ideea că filologia e „știință despre instrumentele erudiției”. Și a scrisului, a literaturii, aș mai adăuga.

Nicoleta Milea

Tărâmurile inedite prin universul realilor

Trăim în viață evenimente de o realitate unică și care, odată cu trecerea timpului, par a deveni legendă. Ni se întâmplă așa, cred eu, pentru că nu trecem prin lume înstrăinați, izolați și închiși în noi. Dimpotrivă, avem o relație specială cu acel Cineva sau Ceva, un fel de Centrum (să-l numesc așa) de intersectare al unor forțe ce pun în evidență revelația invizibilului energiei creatoare prin sensibil. Suflul acesta rezonază cu tot ceea ce este aproape de ființa noastră. O spun acum, după ani și ani, în deplin acord - un acord de substanțialitate și tensiune a împlinirii – sub semnul intensității cuvântului.

La conjuncția simplității cu elaborat-rafinatul nu se ajunge ușor. Descoperirea unor tărâmurile inedite prin universul realilor, precum și fluxul puternic al luminii estetizante, chiar dacă cel mai adesea totul pare fragil, de o teribilă zădărnici, au cucerit pacifistul din mine convins. Într-un sfârșit și un început de secol febril, departe de excentricități, mai apropiată de esența tăcută a posibilelor imaginarului, am pornit în căutarea cuvântului reînnoitor.

Încă din primii ani de școală, adâncită în lecturi pentru care o viață nu e de ajuns, cu o oarecare sfială, dar și cu o apropiere încărcată de un fel de mister ce nu avea să mă mai părăsească niciodată, am început să simt mulțimea de nuanțe ce alcătuiesc viața sufletească, definindu-mi întâlnirea cu adâncurile existenței. O stare de un tip special am simțit că încep să trăiesc la hotarul dintre tăcere și rostire. Așa am început să mă apropiu de cuvânt și scriindu-l.

Era în toamna anului 1970, când am debutat publicistic în paginile „Teleormanului literar”, pentru mine, atunci, ca și acum o „realitate” în care, statornic, revin cu infinite

satisfacții spirituale. Emblemă a mediului, a timpului și a spațiului, pentru a da sens (nume) și semnificație apartenenței la limba română, pe care am înșușit-o sub directă îndrumare a unui dascăl adevărat, Doamna Ștefania Popescu, devenită model și reper cultural pentru generația noastră.

O bucurie fără margini am simțit în ziua în care mi-am văzut numele tipărit într-o revistă ce-mi deschidea calea prin universul creației. Aveam impresia că în mine mai trăiește o altă ființă, cu o tărie nemărginită a inocenței ei cuvântătoare. Eu și dublul meu! Nu puteam să mă abțin și să nu mă închin / înclin în fața fragilei făpturi care era/m.

Acela a fost momentul inițial, dar pe care, nu știu de ce, îl asemănăm cu o dulce impudoare, de parcă m-aș fi expus în ardorile mele secrete. Voința de a învinge și de a convinge își pregătea reprezentarea făcând apel la plinătatea cuvintelor, la realitatea lor materială. O voce interioară îmi puneă întrebări peste întrebări.

Nu oare semnele vieții stau mărturie pentru creație?

Forme ale existenței mutate în eseu, în proză, în teatru, în poezie...

Între cotidian și miraculos, între aparent banal și sublim, iau chipul unei stări de o fascinantă și fermecătoare evanescență, revelează tâlcuri ascunse, depistează mistere ce așteaptă să se elucideze?

Dimpotrivă, incită, iscă alte semne de întrebare, întind curse nebănuite sensibilității, sugerează...

În înfruntarea cu semnul cuvântului, creația iese victorioasă?

O lume înfățișată în continua ei frământare și înfruntare, trecută prin infernul interior al propriei conștiințe...

Probam atunci un crez a cărui durabilitate a fost verificată în timp...

Rostirea ca și tăcerea se disting de receptarea obișnuită cotidiană, cu atât mai mult, atunci când, sublimată, vederea prin transparentă a invizibilului îmbracă lumina orbitoare a sacralului.

Iulian Boldea

La Atelierul literar

Am scris începând de prin clasele gimnaziale. Evident, scrisul și cititul au fost și sunt, inevitabil, strâns legate. Citeam cu nesaț, mai întâi cărți dedicate vârstei copilăriei, pentru ca apoi să depășesc nivelul lecturilor recomandate la școală. Cred că aventura cititului și, implicit, a scrisului, nu ar fi fost posibilă fără mediul Bibliotecii, mai întâi al Bibliotecii orașenești Luduș, orașul în care m-am născut și unde am copilărit, mediu în care am pătruns cu sfilă la început, apoi cu tot mai multă îndrăzneală și unde am fost inițiat în labirintul Cărții și al spiritului, prin marile voci ale culturii universale și românești care răsunau, abia auzite, aici. Am început să scriu mai întâi proză – schițe, povestiri, nuvele și chiar romane, pe care, pe măsură ce le scriam, le citeam colegilor și prietenilor mei. Apoi am scris poezie, multă poezie, pe care o expediam, de prin clasa a opta, unor reviste literare.

Primul meu text literar publicat a fost o povestire publicată într-o revistă a elevilor din perioada comunismului, „Cutezătorii”. Era un prim pas, și îmi amintesc chiar că am primit atunci câteva cuvinte de încurajare din partea unui redactor al revistei. Eu consider însă debutul meu literar adevărat și important (așa figurează, de altfel, și în dicționare, enciclopedii și istorii literare) publicarea unei poezii în revista „Flacăra”, la rubrica *Atelier literar*, în anul 1983, rubrică susținută de un mare poet, din păcate oarecum ignorat acum, Geo Dumitrescu. În perioada postbelică, Geo Dumitrescu a fost unul dintre cei mai activi, mai tenace și mai inspirați căutători de talente literare. Rubrica *Atelier literar*, susținută mulți ani în diferite reviste importante, rămâne un model de orientare a debutanților, cu o generoasă și dreaptă exigență, din partea unui poet rafinat, sensibil și ironic în același timp, emblematic pentru „generația războiului”. Îi datorez, așadar lui Geo Dumitrescu debutul meu literar. Acest debut, ca și încurajările ulterioare, au însemnat foarte mult pentru mine, în acea etapă a începutului, a ezitărilor și „incertitudinilor literare”, cum ar zice Steinhardt. Într-o astfel de etapă, nevoia de maestru a discipolului este imperioasă, iar dacă se găsește cineva care poate să îndrume pașii începătorului, cu atât mai bine pentru acesta. Desigur, sunt și oameni deosebiți care, prin dăruire, talent și tact pedagogic și-au pus amprenta asupra formării mele, încurajând și consolidând o vocație incipientă care, în absența unei susțineri ar fi avut toate șansele să se piardă (profesorii mei de liceu Zoe Oprea, Ioan Olteanu, el însuși poet, Cornelia Sticlaru sau profesorii din facultate, Ioana Em. Petrescu, Mircea Zăciu, Ion Vlad, Ion Pop, Liviu Petrescu, Ion Vartic ș.a.). Aș vrea să amintesc aici experiențele modelatoare esențiale pe care le-am trăit în redacția revistei „Echinox” (1987-1989) sau în redacția revistei „Vatra”, unde sunt redactor din anul 1997, iar din anul 2018 sunt redactor-șef.

E greu să descriu sentimentul de înfrigurare, de așteptare și de bucurie din acea zi a anului 1983, starea de emoție a acelui moment unic în care am cumpărat și apoi am răsfoit revista, e dificil de transcris momentul în care mi-am văzut poemul publicat, deasupra numelui meu. E un sentiment cu adevărat inaugural, în care se îmbină emoția primei întâlniri cu un text propriu tipărit și satisfacția împlinirii unui vis. Clipa unică, irepetabilă, a debutului a reprezentat, de asemenea, o confirmare a unui efort creator și o importantă treaptă spre noi creații publicate. Efortul creator se desfășoară, cu adevărat, într-un atelier literar ce are continuitate și valoare integratoare, reprezentând o permanentă căutare a propriului sine și a reliefului autentic al propriei scriituri.

Simona-Grazia Dima

O mutare de accent

Unele întrebări luminează cotloane ale cugetului nostru pe care le-am ignorat până acum. E salutar, deci, domnule Ilie Rad, că v-ați gândit la semnificația unui moment sacru, cel al debutului, în percepția unui scriitor. Ciudat, făcând o retrospectivă, îmi dau seama că nu m-a interesat prea mult să-mi văd numele într-o revistă ori pe un afiș. Alta a fost bucuria: să-mi fie validate prin publicare creațiile în care mă investisem.

Poate că există o explicație pentru emoția temperată privitoare la propria-mi evidențiere – debutul meu a fost, într-un anumit sens, unul cu repetiție –, dar nu e legată de fenomenul psihologic al desensibilizării, ci de o mutare de accent. Fiindcă am debutat foarte devreme, mai apoi, la vârsta mai matură a debutului într-un periodic literar, eram deja obișnuită cu mediatizarea (oricum, discretă, profesională, nu una de tip monden). Lucru mai puțin relevant decât împrejurarea că, prin repetate solicitări, am ajuns să mă concentrez, prioritar, asupra mijloacelor artistice. Până la data debutului în revistă, eu debutasem, de fapt, de mai multe ori:

Prima dată, în vremea copilăriei, la șapte ani, atunci când Teatrul de păpuși (prestigios teatru de stat) din Timișoara a lansat ideea unui concurs de scenete pentru copii. Cea scrisă de mine, *Masca lui Lică*, a câștigat un premiu la competiție și a fost prezentat pe scena teatrului, în cadrul unui spectacol mai amplu, filmat și difuzat pe postul național de televiziune, când am mers, împreună cu echipa teatrală, la București, unde am acordat un interviu, la Televiziunea națională, Danielei Anencov, faimoasa, pe atunci, prezentatoare a unei asiduu urmărite emisiuni pentru copii. Spectacolul, în integralitatea sa, a fost jucat mai multe stagioni la rând, în țară și în străinătate, cu niște ani după premieră, chiar și după ce devenisem adolescentă, nici nu am știut. Am aflat ulterior că a fost prezentat în Italia, la Modena, la un festival în cadrul căruia concertau Orchestra din Bologna, sub bagheta lui Sergiu Celibidache, și Orchestra BBC din Londra și se producea Teatrul „Insieme” din Modena. În prestigioasa revistă *Teatrul* (nr. 1/1967) sunt reproduse două fotografii de la premieră: într-una m-am revăzut, cu uimire, desigur, în chip de elevă de școală primară; cealaltă era o captură din reprezentație, cu marionetele surprinse în posturi vivace, interpretându-și rolurile tare dinamic – acțiunea era alertă, hazlie și beneficia de farmecul unor păpuși interesante, frumos confecționate! Păstrez afișul, colorat, impecabil plăsmuit de remarcabila artistă Ioana Constantinescu, document de istorie literară, precum și invitația la premieră. Îmi fusese trimisă oficial, precum unui om mare. Aveam un sentiment de împlinire a intenției creatoare, de a fi reușit să împărtășesc rodul inspirației mele.

După debutul absolut, tocmai pomenit, la 13 ani profesorii mi-au cerut poeme (se știa că scriu versuri) pentru o culegere de creații ale elevilor, astfel încât școala noastră, Liceul de arte plastice, să fie reprezentată și în domeniul scrisului... Ele au apărut acolo și, după câțiva ani, într-o altă, nouă culegere.

Pentru una din publicațiile sale jubiliare, Teatrul de păpuși mi-a solicitat, pe la 15 ani, considerații despre experiența timpurie cu sceneta și am fost pusă în situația de a-mi formula gândurile. Mi le-am notat, cu maximă exigență, le-am scris și rescris, au apărut în amplul document de bilanț intitulat *Teatrul de păpuși din Timișoara, 1949–1974*.

La 19 de ani, în periodicul numit *Almanah literar*, editat de Asociația Scriitorilor din București, mi s-a publicat un poem. Acest moment trece îndeobște drept debutul standard. La apariția poemului *În lumina ce crește*, alături de contribuții ale unor scriitori consacrați, am trăit intensă, dar simplă satisfacție că un poem care-mi plăcea, fiindcă-l scrisesem cu pasiune, fusese apreciat și, în consecință, răsplătit, prin permisiunea de a vedea lumina tiparului. Da, re trăiesc lucrurile foarte clar, fiorul legat de sportivitatea jocului – literar, în cazul de față.

Această mică, dar constantă suită de întâmplări auctoriale m-a determinat să-mi mențin mereu atenția trează la ceea ce comportă elaborarea și perfecționarea unui text, să fiu întotdeauna în formă, ca la un antrenament sportiv care nu trebuie să te găsească nepregătit. De aici, senzația unui debut continuu, prezentă și astăzi, când scriu.

Zorin Diaconescu

Obiectul negru cu cercuri concentrice

Debutul autentic înseamnă să riști totul pe o carte, e altfel când îl comiți cu plasa de siguranță a subzistenței asigurată din altă parte, când trăiești doar o aventură emoțională și e un moment al adevărului când nu mai ai cale de întoarcere. Lăsasem în urmă relativ confortabila catedră de engleză de la liceu și mi se spusese clar că renunțând la titularizare nu mai aveam cum să revin în învățământ.

Pentru mine acel moment persistă în memorie luând forma obiectului negru cu cercuri concentrice, așa vedeam în fața mea obiectivul camerei așteptând să se aprindă becul roșu - intrarea în direct. În fotoliul opus se afla ambasadorul RFG - de dinainte de unificare - lângă mine și la fel de emoționată colega Eva Laszlo Herbert, debutantă și ea iar în căști îl auzeam pe regretatul Tavi Dohotaru, regizorul de emisie care îi admonesta nu prea blând pe cameramani. Pe monitor rula genericul TV Cluj iar anatomia mea o luase razna cu stomacul undeva în zona gâtului. Din platou nu vedeam mai nimic fiindcă sensibilitatea camerelor de studiu era alta, aveau nevoie de multă lumină iar eu primeam circa 17.000

de wați direct în ochi. În minte ar fi trebuit să am sfaturile lui Horia Bădescu, directorul de atunci al instituției dar sertarul cu povețe plecase undeva într-un univers paralel, diplomatul își consulta discret ceasul, avea 15 minute pentru interviu iar cu colțul privirii am apucat să-l văd prin ochiul ciclop pe Cornel Udrea defilând prin regie cu un vraf de casete video, când s-a aprins becul fatal și am urmat eu în prim plan.

“To be or not to be...” le recitasem de atâtea ori elevilor mei fără să mă gândesc atunci că voi ajunge să joc rolul lui Hamlet în astfel de împrejurări. Dostoievskian mi-am recapitat existența în două secunde după care am înghețat... emoțional. Stomacul și-a reluat locul prevăzut de anatomie, respirația - normală, vocea idem și m-am apucat de treabă. Întrebările mele alternau cu cele ale colegei, răspunsurile ambasadorului, diplomatice și scurte, iar interviul s-a încheiat la minutul 14:50. Tavi zâmbea satisfăcut. Ți-am spus...

Cale de întoarcere n-a fost, nici nu am căutat-o. După pensionare am venit printre scriitori, presa se face azi după alte canoane care nu sunt potrivite pentru vârsta a treia.

Scriitorii nu mă agreează fiindcă sunt tot timpul cu ochii pe public iar ei sunt obișnuiți cu privirile întoarse spre interior. Până la urmă ne înțelegem cumva. Internetul ne-a transformat în refugiați și se iscă o neașteptată solidaritate.

Cred că fără acest debut aș fi trăit doar pe jumătate, viața la catedră e frumoasă dar totul se întâmplă ca într-o seră unde nu plouă și nu bate vântul, eventual se mai deschide o ușă și se face curent, care aduce vreun inspector. Televiziunea și radioul au fost ani de zile un câmp de luptă, unde viața era scurtă, însă trăiai într-o zi cât într-o viață.

Viorel Mureșan - 70

Ars poetica
numai sculptorul
taie mărul în patru felii
și scoate din el
floarea de măr

Dictonul

azi-noapte a venit la mine pascal
și m-a rugat să-i șterg propoziția
aceea nenorocită cu trestia gânditoare
fiindcă s-a cam grăbit când a lăsat-o pe hârtie
scrie în locul ei – mi-a mai spus –
că trestiiile despre care vorbeam
erau foarte rare
că vântul făcea mai multe zile
de la una la alta
de la una la alta

Pastelul de fum

o privire fugară printr-o fereastră ce dă
spre vântul curat

acolo
scrum de țigară pe un mormânt de copil
și în tot aerul urme de plâns
cum rămâne gustul de lapte ars
o vreme pe limbă

stolul de ciori plutind peste cartier
pare o epigramă cioplită în piatră

panica unor dulapuri
uitate mult timp deschise

o nouă privire fugară prin fereastra
ce dă spre vântul curat

și pe pereți
umbra unor
cristaluri tresărind speriate

prin plopul din zare
sue un geamăt de lift

Deschidere I

Într-o zi pe balcon mă va aștepta acea doamnă cu capul
sticlos
vom arde scrisorile expediate de ființe prea grave
ne vom aminti de când desenam avioane în fugă pe un
hipodrom
răsuflarea celui venit să ne vadă va foșni ca un câmp de
tutun

de la un timp fruntea mea cu luciu de piatră

Deschidere II

un om aprinde chibritul în luna septembrie
la marginea unei coli de indigo

anul acesta e absent ca un ochi într-o spărtură de nor

vine o viață în care bărbatul întins pe un pat alb
citește ziarul
femeia întinsă pe un pat alb clatină rândunele în munți

veniți în seara aceasta la marginea orașului
să construim o mie de scări
plângă pe ele doar floarea de urzică
poezia seamănă cu limba unui om îngropat în zăpezi

Descrierea unei zile de iarnă

culorile atârnă undeva sub pământ
legate la ochi
cineva coboară să le smulgă unghiile
altcineva coboară să le ardă cu fierul înroșit
de-aceea se aud scârtâind treptele
de-aceea e liniște

Batista cu vocale a cântăreței de cameră Rosa Silber
după Paul Klee

Inginerul Frigului joacă șah la mansardă pe o tablă de lut
roșu
stele deasupra norilor prin cristalul ferestrei mișcând,
dintr-un vârf de stilet cum cade Magistrala Vorbire
pe tăblițe de ceară.

În odăi au adus obiecte acoperite în piele de tisă
dansatoarea la mijloc, cei doi bătrâni
desenează cu unghia
zborul unei femei
printre vocale.

Pe acoperiș ard așchii de frig. Măinile
celor din stradă
- prin lunetă privite –
balcoane pe ziduri
peste care crește iedera.
O femeie și-a uitat peruca pe mal. Acum

apa își lustruiește monedele
de carnea ei arămie. Nu-i voie
să miști un deget, ar putea
umbra lui
să pună atâtea vocale în mișcare.
Doar copiii împleticindu-se cad. Vin pe cai
de departe – aduc bunicilor lemn pentru
acele foarte lungi sănii. Vor coborî muntele
pe oglinzi,

ce frumos!
N-au călătorit așa

de foarte mulți ani,

un spadasin cu barbă îi cheamă
să iasă în câmp – vor duela
numai de ierburi văzuți.

râsul învingătorilor
acoperă
cu o zdrențuită hlamidă
în roșu
trupurile celor învinși.

Bărbatul înecatei dansează pe dale.
Două funii de in
înnodate
măinile ei au lăsat
amintire
pe umerii lui.

În chilia lor bătrânii trag linii
pe urechea motanului; fac socoteala
unor bucurii
numai visate.

Ce frig la mansardă!
Inimi de cocoși în pereți
liniștea scobește.
Imperturbabil
Meșterul Frigului joacă șah
cu stelele
pe o tablă de lut ars.

Fetița și cercul

În memoria poetului Alexandru Mușina, mare și
statornic vilegiatist de Olănești

vocea fetei cu cercul se ondula odată cu strada
și noi vedeam clar că în cercul ei era pitit soarele
și noi vedeam și mai clar că în cercul ei se cuibărea luna

într-o carte
la o masă
sub o umbrelă

numai cuvinte
de simpatie
pentru fetița cu cercul
o vioară de sticlă
suna
și luna-strălucea
și străngeri de mâini
trageri cu ochiul
zâmbete șugubețe

de-acum strada era un surâs care se usca
în jurul fetei cu cercul

atunci când plouă zile multe
la olănești olanele cârtesc
că olănescu ar avea-

ntr-un
munte
două

pisici cu pui care grăiesc

strada se curmă brusc
cum ar ajunge pisica
la capătul unei scări

acolo
se auzea numai râsul craniului
și loviturile halbelor
și cum cad păsările de salcâm pe alei

Lucian Perța

Deschidere II

Acum, cu piața lemnului și inflația,
se aprinde focul prin decembrie abia

se face economie, asta este situația

poetul știa asta și mai știa
că nu se poate citi sau scrie
în lumina absentă* a focului

asa că într-o zi, la marginea satului,
a luat două pietre ale nimicului
și izbindu-le, un foc a aprins –
iată, a zis el, începutul Poemului,
dar poștașul rural nu era foarte convins!

*cuvintele scrise cu aldine reprezintă sau fac referire la
titluri de volume ale autorului

Vasile V. Filip

Prin „cenușa imperiului” studenției, cu Viorel Mureșan

Aș vrea să-l evoc aici pe fostul coleg de studenție, pe prietenul, pe omul Viorel Mureșan. Cel cu ochii triști și cu colțurile gurii ridicate a zâmbet, dispus mereu la câte o șotie, din care să pară mai prost, mai simplu, mai din topor decât era. În studenție, părea (și voia să pară) un moroșan rătăcit în lumea subțire, prețioasă, universitară. Lucru ce se întâmplase oarecum fără voia lui, urmând firul poeziei. Pe care începuse a-l trage și depăna, „din misterul universal”, încă din liceul de la Cehu Silvaniei, care a fost (și a rămas) abia o comună mai măricică. Părea a se mira și el de lumea în care i-a fost dat să intre, pe care o persifla nu o dată, mai cu seamă în sine și pentru sine, de pe poziții țărănești, de o hătră simplitate, sau de o ironie nu o dată întoarsă spre sine. Sau invers, lansa, la vreme de noapte, de la ferestrele mansardei căminului „Avram Iancu”, chemare ironică lumii necultivate, de la picioarele noastre: „Veniți la universitățile de noapte!”

Iar „universitățile de noapte” s-au concretizat, în anul I de facultate, în „Cenaclul Sâmbra”, pe care tot Viorel îl urnise, în camera noastră, 89, de la mansarda căminului, în care eram coleg cu el, cu Traian Ștef, cu Ion Urcan, cu Mircea Berceanu, dar și cu doi studenți din anul IV, Gicu Năprădean și Ioan Crișan. Cenaclul cultiva presupunerile, adică îmbinările surprinzătoare de cuvinte, de la nivelul unei sintagme la cel a maximum două „versuri”, menite să circumscrie, prin mijloacele maximei dar și frustei expresivități, o persoană cunoscută sau o situație recognoscibilă, de obicei din viața școlară. Cele care stârneau râsul întregii camere erau promovate spre „publicare”, într-un caiet în care s-a stocat, cu timpul, creativiitatea „cenaclului”. Cel mai creativ tot Viorel s-a dovedit, iar succesul întrunirilor a depășit, cu vremea, granițele camerei și al anilor de studii, încât rezidenți ai altor camere, din alți ani de studii, au venit cu presupuneri, râvnind măcar la statutul de „membru corespondent” al cenaclului, precum Ion Simuț (pe atunci student sobru, în anul II), cu preupunerea „Balaur degustând brânzoici” (în care, se pare, tocmai pe sine, trăitor „pe blat”, adică doar pe jumătate de cartelă, se încondeia).

Pe Viorel îl iubeau toți colegii din cămin, poate tocmai pentru că nu se sfia, adresându-li-se, să exhibe tocmai ce era mai frust și mai surprinzător autentic în ființa lor, reușind nu doar să nu supere, ci să uimescă, să mire, să tragă spre sine un flux de simpatie. „Mereți, orbi, și vă culcați!” le striga, certându-i, pe colegii nevăzători care jucau noaptea șah în baie, pe lumina stinsă. Asta, probabil, după ce-și înfrângea fiorul rece din șira spinării, cel al momentului în care abia se conturau umbrele negre și tăcute, care foșneau în întunericul băii. Și „orbii” râdeau, „văzându-se”, cu ochii lui Viorel, ca umbre negre și stranii, apoi se duceau și se culcau. Oarecum în oglindă, parcă, cu celebra scenă din Amintirile lui Creangă, cea a ivirii soarelui după râsul lui Nică, „copilul cu părul bălan”.

O vreme, duminicile băteau împreună, doi-trei colegi de cameră, cârciumile din-spre marginile orașului, comandam cu ștaif, la lactobarul de pe Universității, „un pahar de lapte la două pahare”, iar în sesiunea din vară învățam adesea în cimitirul situat în preajma căminului. Apoi a făcut asta doar cu Zoe, chiar dacă puțin oripilată de gusturile bizare și marginale ale prietenului, care-i va deveni soț.

Poezia sa ulterioară, oricât „aruncă lestul sentimental odată cu cel existențial, încercând să trăiască doar din straniețate a unui imaginar himeric” (Al. Cistelean), mai păstrează măcar „cenușa din paradis(ul)” studenției, orientând invers perspectiva, dinspre urmași spre subiect: „așa vor spune/ îl atrăgeau cârciumile/ și cimitirele/ și nu scria mai mult de două versuri/ pe an// i-au plăcut noaptea/ și străzi lăturalnice acoperite cu iarbă/ și de nicăieri nu s-a întors/ fără umbra femeii/ care împletește un anotimp din dantelă/ deasupra unei prăpăstii// a ținut o morișcă în calea vântului/ când n-a mai fost vânt/ a lăsat urme/ pe zăpada albă/ până când zăpada s-a subțiat// urmele lui s-au făcut iarbă” (Cenușă din paradis, vol. Poștașul rural, 2015).

Olimpiu Nușfelean

Lumea devenită scriitură se reface prin cuvântul creator

L-am cunoscut pe Viorel Mureșan pe vremea când era soldat la o unitate militară din Cluj-Napoca. Eram student și l-am căutat la poarta unității militare însoțind pe un coleg, care era conjudețean cu tînărul poet, cu poetul în devenire... Și de atunci ne-am tot întâlnit, relativ rar, dar constant, pe la cenacluri, colocvii literare, librării, prin orașe sălăjene, la o cafea, să discutăm despre cărți sau, alături cu doamna Zoe, despre mașini... mici și despre șofat... Poetul a crescut mereu, devenind un reprezentant de frunte al generației sale, al poeziei actuale. Îi urmăresc scrisul cu real interes și însuflețire prietenească. Un scris mergînd pe calea poeziei, dar și a criticii de întîmpinare, unde se afirmă, și aici, cu o pană sigură, fermă și pătrunzătoare, descoperind cu acribie și empatie revelații ale literaturii contingente.

Despre Viorel Mureșan se poate afirma că trăiește, firesc și dedicat, într-o lume a poeziei. Poezia lui numește o metamorfoză a realului, o lume ce exultă în transfigurare, biruitoare în concretețea ideatei, precum rîndunicile din Aforism, pe care scrisul le plasează

Traian Ștef

Cu Viorel Mureșan

Am multe prietenii, păstrate pînă astăzi, din anii liceului (tocmai ne pregătim pentru întîlnirea de 50 de ani) dar și mai multe din anii de facultate și de *Echinox*. Cum să-i uiți pe colegii de cameră timp de 4 ani, la căminul Avram Iancu din Cluj, Viorel Mureșan, Vasile Filip, Doru Mateoc, Ilie Rad, Marius Iosif, Mircea Berceanu, Simion Răchisan, Ioan Urcan (din păcate, el nu mai este)?! Legat de fiecare am cîte o amintire pregnantă și cu toți am păstrat pînă azi comunicarea.

Totuși, prietenia cu Viorel Mureșan era și este altfel. Coborîse din cauza limbii ruse

în anul nostru din cel în care erau Radu G.Țeposu, Ioan Groșan, Ion Simuț – binecunoscuți azi. N-avea nimic de țaran în el, dar vorbea și vorbește cu plăcere în grai – inclusiv la examenul de teoria literaturii cu Ion Vlad muia cîte un concept, era dus la bibliotecă, era deja redactor la *Echinox*, poet recunoscut – ceea ce însemna pentru noi publicarea unei pagini de poezie în *Echinox*, și avea un umor grozav – pe care și l-a păstrat. El mi i-a arătat prima oară pe expresioniștii germani,

lui îi arătam fiecare poezie scrisă, el mi-a arătat Clujul cu cîrciumi mici și murdare, Clujul cu case păraginte, mici, acoperite cu carton asfaltat, Clujul de lux. Dar cel mai mare spectacol de cameră, neregizat, spontan, era seara tîrziu, după ce intram în pat, Cenaclul Sîmbra, inventat și botezat astfel de Viorel. Creațiile spontane, numite *presupuneri*, erau scurte versificări umoristice și erau reținute într-un caiet în funcție de rîsul provocat. Evident, el era campionul, iar presupunerea campioană, reținută peste ani, este: „De cantitatea mare-a servii/Crescuta-au gîlci la buca Pervii”. E, aici „văzul” lui Viorel, e inventivitatea lingvistică. Și în poezia pe care o scrie astăzi există sublimarea văzului, a viziunii, a aerului, a culorilor.

Mă întîlnesc cu Viorel și Zoe Mureșan de cel puțin trei ori pe an. Nu e moment mai fericit pentru mine decît atunci cînd ne întîlnim la Brădet. Viorel are un traseu pe care îl străbate pînă la un loc de odihnă, cu masă și lavițe, unde stă și privește. Așa l-am surprins:

Ulicioara aceasta ajunge într-un cîmp
Cîmpul e străjuit de o pădurice de mesteacăn
Și plop

Unde se întîlnește ulicioara cu păduricea
E o masă și două bănci din lemn
O flanchează

De departe se vede o mogîldeață
Așezată cu fața spre drum
Și capul dat mult pe spate

Să vadă lumina de august
E un om

Frunzele unui plop tînăr
Au sclipiri argintii
Acuma îl recunosc
El e
Se ridică să-mi facă și mie loc pe bancă
Nu
Să ne întoarcem
Sîntem așteptați

Viorel Mureșan - 70

Supliment al revistei

Caiete Silvane

Revista de cultura

într-un univers mai înalt: „rîndunicile s-au adunat pe sârma de telegraf/ ca niște autori țănoși de aforisme/ poartă rămășițele unei uniforme/ de parcă au fost colege de clasă/ mâine vor scrie un rînd negru/ pe coala întinsă a cerului”. Descinderea în mineral nu încheie dialogul mundan, conviețuirea în convorbire, osmoza lumilor prinde cheag cînd ziare și nori „se-ncaieră în crengile pomilor” iar „toate știrile zilei vor fi spălate de ploii” și „ramurile acestui copac/ par liste de cuvinte/ pe care să le schimbăm între noi/ atunci cînd ne vom apăra cu frunze/ iar nu cu propoziții”. (v. *Lista de cuvinte*)

Scrisul poetului e forte concentrat, elaborat într-o simplitate „încărcată” de sensuri, cuceritor prin adîncimile în care te atrage ca o apă de o frumusețe tăcută. Calul troian al scrisului, regăsibil într-un poem precum *Călărețul spre lună*, va ști întotdeauna să se insinueze în lumi, ca să le schimbe și să mențină fascinația existenței secunde (sau prime?), precum în *Arhiva păianjenului*, unde este mărturisită plăcerea de a privi „îndelung/ frumusețea obiectelor ogindite”. Ogîndirea și spargerea ogîndirii insinuează paradoxuri care dau sentimentul plenitudinii, menită să vindece sufletele rătăcitoare, renăscînd „din spuma valului care se sparge de țărnam”. (*Cascada*) Contemplativ și meditativ, cum îi stă bine unui poet incrustat în *Opera aperta*: „în noaptea asta/ luna pe cer/ pare urma unei ștampile/ pusă din neglijență/ pe o coală încă nescrisă”. O operă în continuă desfășurare, deschisă celor mai seducătoare interpretări. „Coala întinsă a cerului”, evocată mai sus, este existența noastră ogîndită în cuvîntul poetic. Lumea devenită scriitură se reface prin cuvîntul creator. Transfigurată în ardere, absorbit în lumină, căci: „Cine/ ține în mână/ o lumânare aprinsă/ se îngroapă de viu”. (*Forme*)

Ilie Rad

Cum ne-a găsit Geo Bogza (pe mine și pe Viorel Mureșan), la un examen de...gramatică generativă!

Eram spre finalul anului III de facultate, în mai 1978, în timpul sesiunii de examene. Cu doi ani în urmă, inițiasem ciclul de conferințe „Mărturia unei generații”, la care am invitat personalități marcante ale artei și culturii române, din toate marile centre culturale și universitare ale țării, între care și pe Geo Bogza.

Viorel Mureșan, independent de mine, îi adresase o invitație similară, pentru o întâlnire cu studenții. Mai mult decât atât, din scrisorile primite de Teofil Răchișeanu în acei ani, aflu că și acesta îl invitase pe Bogza la Răchișele, în ținutul Bihariei, ținut pe care Bogza l-a ridicat imediat la rangul de mit. Așadar, trei tineri ardeleni, mai mult sau mai puțin cunoscuți, îl invitau pe Geo Bogza, aproape simultan, și fără să știe unul de altul, să treacă munții. Personal nu credeam că minunea se va întâmpla. Dar Dumnezeu a rânduit ca lucrurile să se petreacă altfel.

Îmi amintesc că era pe la mijlocul lunii mai 1978, când teii din fața Universității erau în plină floare. Sub impulsul miresmelor de primăvară, uitasem de promisiunea vagă a lui Geo Bogza de a veni la Cluj.

Era într-o după-masă, când noi aveam, în sala VI a Facultății de Filologie, un curs de gramatică generativă, ultimul răcnet în materie de lingvistică, curs ținut de profesorul Paul Schweiger. Domnul Schweiger, în loc de examen, propunea teste-grilă de verificare pe parcurs (o altă noutate!), unde noi trebuia doar să „punem cruci”, după savuroasa expresie a lui Viorel Mureșan, ceea ce ne convenea de minune, fiindcă în foarte multe locuri se întâmpla să „nimerim” răspunsul corect.

Ei bine, în ora de care vorbesc, devenită de neuitat pentru mine și Viorel, din motive care se vor vedea numaidecât, noi tocmai „puneam cruci” pe testul-grilă de gramatică generativă.

Când tensiunea noastră era mai mare, ușa sălii s-a deschis larg, iar în cadrul ei a apărut un om masiv, cât ușa de înalt. A salutat, s-a apropiat de domnul Schweiger și a spus: – Sânt Geo Bogza. Îi caut pe Viorel Mureșan și Ilie Radu-Nandra!

În momentul acela, surprinși de insolita apariție, noi ne-am ridicat instinctiv în picioare, ca doi elevi surprinși de profesor copiind, încât domnul Schweiger n-a mai fost nevoit să-i arate neașteptatului oaspete în ce bancă suntem. Geo Bogza s-a apropiat printre bănci de noi:

- Care este Viorel Mureșan și care Ilie Radu-Nandra?
- El este Viorel Mureșan, m-am simțit eu obligat să răspund.
- Iar d-ta ești Ilie Radu-Nandra!

După ce ne-a cântărit o clipă pe amândoi, Geo Bogza s-a îndreptat spre mijlocul clasei și, arătând spre Viorel Mureșan, a spus:

– Uitați-vă bine la colegul vostru! Va ajunge un poet adevărat! (E de reținut această prevestire a lui Bogza. În anii care au urmat, Viorel a publicat mai multe volume de versuri, și-a găsit timbrul poetic propriu, fiind acum pe o traiectorie lirică în plină ascensiune. Geo Bogza a intuit talentul său doar din câteva grupaje de versuri.)

Apoi am aflat că ne-a căutat mai întâi la Căminul „Avram Iancu”, unde ne-a lăsat un număr de telefon, la care îl putem găsi.

După examen, am sunat la numărul indicat, ne-am întâlnit cu Geo Bogza, sărind peste frugala cină de la cantină. Ne-a propus să mergem la un restaurant, ca să mâncăm și să povestim, lăsându-ne nouă latitudinea de a alege localul. L-am delegat pe Viorel să aleagă un local „bun și aflat în apropiere”, cum dorise Geo Bogza. Viorel a propus restaurantul Hubertus, cu specific vânătorească, situat vizavi de Magazinul Sora.

Ne-am așezat la o masă, și flămânzi, și fără bani în buzunar. Intuind probabil starea noastră de spirit, Geo Bogza ne-a sfătuit să cerem ce dorim, fiindcă dânsul ne va face cinste. După ce-am consultat lista cu meniurile, ca niște experți, Viorel a comandat un grătar de mistreț, iar eu unul de căprioară, plus câte o bere fiecare, Geo Bogza solicitând doar apă minerală.

Când ospătarul ne-a adus porțiile comandate, Geo Bogza ne-a dat, ca un părinte, un sfat înduioșător:

– Împărțiți fiecare porția în două și faceți schimb cu o jumătate! În felul acesta, veți mânca fiecare și mistreț, și căprioară! Desigur, ne-am „executat” imediat.

Ne-am despărțit seara târziu. A doua zi, Bogza urma să plece la Teofil, în inima Apusenilor, invitându-ne și pe noi în această călătorie. Era o călătorie pe care autorul *Cărții Oltului* și-o dorea de multă vreme, după cum rezultă din scrisorile trimise poetului din Răchișele. Copleșit de evenimentul pe care îl trăiam, am spus că eu renunț, lăsându-i lui Viorel acest privilegiu (care a și plecat, împreună cu criticul și profesorul Ion Pop). Acum îmi pare rău de șansa ratată.

S-a făcut cu acel prilej o fotografie “istorică” pe care o publicăm și în Răsunetul cultural.

Răchișele, mai 1978. În centru este Geo Bogza, iar în spatele său se pot identifica profesorul Ion Pop și poetul Viorel Mureșan.

Menuț Maximilian

Frumusețile vârstei

Răsunetul cultural și-a propus aniversarea unor scriitori care și-au conturat un nume în literatura română pornind cu scrisul din Transilvania. Nu facem dosare critice, ci adunăm în paginile noastre gânduri ale unor confrăți. La vârste rotunde s-au aflat în atenția noastră Irina Petraș, Horia Bădescu, Dinu Flămând, Mircea Gelu Buta, Ioan Chirilă, Ioan Pinte, Gavril Moldovan, Ioan Pop și lista poate continua. Acum, în ceas de primăvară, îl aniversăm pe poetul și criticul Viorel Mureșan.

Echinocist ca apartenență la generația literară, Viorel Mureșan prezintă o poezie inspirată de natura din Țara Silvaniei, de modul în care oamenii de aici își trăiesc existența. Ni-l imaginăm admirând peisajele din satul Surduc, acolo unde o viață a fost dascăl, nepărăsind decât în perioada studiilor aceste meleaguri.

Emblematică pentru lumea lirică a lui Viorel Mureșan este cartea *Poștașul rural*. Critica lui Viorel Mureșan, exersată în ultimul timp în revista *Caiete silvane*, este una a acurateții, a așezării scriitorilor în structuri literare, a neliniștilor. „Privite în ansamblu, textele critice ale lui Viorel Mureșan, deși publicate inițial în reviste, se apropie mai mult de studiul doct decât de foiletonul literar propriu-zis”, scrie pe coperta IV, Cornel Morar, la volumul *Camera cu insomnia*, apărut la Editura *Caiete silvane*.

De altfel, Viorel Mureșan este criticul și poetul care reprezintă imaginea revistei sălăjene, managerul Centrului de Cultură și Artă Sălaj, Daniel Săuca, având grijă de scriitorii locului. În ultimii ani, la editura din Zalău, au apărut mai multe volume editate de Viorel Mureșan, iar în ceas aniversar, a fost editat suplimentul *Viorel Mureșan – 70* și volumele *Monede de aur* - poezie, respectiv, *Poarta de fildes* – critică literară.

Revenind la *Camera cu insomnia*, cartea cuprinde, în cele trei capitole – *Cotoare paralele*, *Marginea albă* și *Lada de zestre* – comparând scriitori diferiți geografic, dar apropiați în gândire, cum sunt Eminescu și Kavafis, amândoi atrași de trei teme majore „Istoria universală, senzualismul erotic și concepția antropocentristă, de vădită esență creștină”.

În *Ipostaze ale depersonalizării lirice*, criticul vorbește despre Arghezi și E.L. Masters, pe care îi apropie „gustul pentru rafinamentul morbid, spectacol sordid al morții în cârciumă sau în închisoare”. Iată o alăturare la care probabil nu ne așteptam, *Povestea porcului* a lui Ion Creangă și poezia pură a lui Ion Barbu. Însă, puțini dintre noi știm că povestea lui Creangă, situată în zona mitului, își găsește un corespondent în avatarul lui Ion Barbu, Leonid Dimov în *Mistrețul și pacea eternă*: „Aici Bardul se identifică cu animalul, aflat sub puterea magiei, iar mobilul acțiunii sale, ca în basm, este erotic.

Viorel Mureșan extrage multe citate memorabile în scrierile sale, amintind aici pe Plutarh: „Pictura este o poezie care tace, poezie este o pictură care vorbește”. Cine s-ar gândi, precum Viorel Mureșan, să ia din opera vastă a Poetului Național Mihai Eminescu, „Poezia orașelor” sau să vorbească despre latina din scrierile lui I. L. Caragiale. „Degradarea tot mai vizibilă a limbii, atât vorbite cât și scrise, are cauze multiple... Cea dintâi, credem, este abandonarea lecturii”, spune criticul, cel care vorbește despre moștenirea limbii și importanța de a o cucerii în fiecare zi. „*Camera cu insomnia* este volumul unui poet, eseist și critic literar pentru care lectura contează ca un autentic și seducător spectacol al interpretării operei literare”, scrie Mircea Moț. Gheorghe Grigurgu adaugă: „Condiția binară de poet-critic este încă o dată ilustrată, la un cu totul remarcabil nivel, de Viorel Mureșan”.

Pe cât de riguros este în atelierul de creație, pe atât de „veselos” este în compania prietenilor Viorel Mureșan. Împreună cu doamna Zoe formează un cuplu de intelectuali apreciat atât de către scriitori, cât și de către dascăli și comunitatea din care face parte. Fiecare întâlnire cu ei este o binecuvântare. Le dorim mulți ani cu sănătate și cu izbânda literare pornite din Sălaj spre cititorii din întreaga țară.

Pe dumneavoastră vă invităm să citiți gândurile prietenilor lui Viorel Mureșan din această ediție aniversară a Răsunetului cultural.

Apariții aniversare la Editura Caiete silvane

Alice Valeria Micu

Viorel Mureșan și literatura pe viu

Zoe și Viorel Mureșan

De-a lungul anilor am publicat câteva interviuri cu Viorel Mureșan, din care spicuiesc aici cu mare drag la momentul aniversar.

Alice Valeria Micu: Cuvântul acesta, *scrisoare* pare să fie unul des întâlnit în ceea ce vă privește. Apare în volumul de debut în titlu și îmi amintesc că la Zalău, prezentând autorii invitați acolo, veneați cu câte o scrisoare de la aceștia și așteptam de fiecare dată să ne spuneti că ați păstrat și plicul. Cât e de important ambalajul acesta al mesajului scris, forma pe care o ia gândul, inclusiv în poezie? Îi acordați o atenție mare formei sau conținutului?

Viorel Mureșan: Formei în primul rând. Conținutul se naște din formă. Motivul scrisorii este unul recurent la mine. Am descoperit și eu târziu lucrul acesta, în urmă cu câțiva ani când am alcătuit o antologie intitulată *Poștașul rural*. La propunerea unor editori, mi-am răsfoit cele zece cărți de poezie și am constatat că într-o formă sau alta, motivul poștașului, al poștei și deasupra tuturor, scrisoarea. Este un depozitar al memoriei și din cauza aceasta eu trăiesc o teribilă tristețe, pentru că ea dispăre. Abia când va dispărea vom realiza că este o specie literară serioasă, pe baza căreia s-a creat în mare parte istoria literară. Nu mai vorbesc de romanul epistolar, o specie bine înfiptă în tradiția literară universală care va deveni o simplă amintire. În scrisoare intră în egală măsură sentimente, nostalgii, drame, tot ce este omenesc. Scrisorile scriitorilor au valoarea unui tezaur care, iată, se pierde. Este între motivele importante ale poeziei mele, așa am constatat odată cu întocmirea antologiei *Poștașul rural* și nu cred că este alt filon mai important acolo decât scrisoarea.

Dacă ar fi să vorbesc despre o dimensiune a poeziei erotice, constat că ea s-a concretizat sub forma unor cărți poștale. Am inventat la un moment dat un personaj feminin, Doamna de ceară și am purtat cu ea această corespondență imaginară, i-am trimis un număr nu foarte mare de cărți poștale, cam 20 și m-am gândit să și primesc de la ea, cred că am scris în jur de zece astfel de răspunsuri. Ele constituie o parte importantă a unuia dintre volumele de referință pentru bibliografia mea. Este vorba de *Biblioteca de os*, volum care s-a durat

în foarte mult timp, pentru că după 1982 și volumul de debut nu am mai putut să public timp de nouă ani. Norocul meu a fost că nu realizam că scriu fără speranță. Puteam să și întrerup acest exercițiu, mai publicam cu greutate grupaje mici de poeme în unele reviste, în altele nu aveam acces, dar fără să pot publica un volum. Unii dintre colegii mei au mai ieșit cu câte un volum-două în timpul acesta, doar mie nu-mi ieșea un volum. Așa credeam.

Secțiunea cu cărțile poștale către Doamna de ceară și răspunsurile ei ocupă în *Biblioteca de os*, iarăși un motiv și o metaforă a poeziei mele, a creierului uman, în ultimă instanță, această bibliotecă de os, o secțiune importantă spre sfârșitul volumului.

Titlurile mele toate sunt metafore. *Muzeul pendulelor* conserva, prin muzeu și pen-

dulă ideea de timp. A venit apoi *Biblioteca de os*, care conservă cunoașterea, tot sub forma un ei metafore. A venit apoi *Pietrele nimicului*, care nu e altceva decât o metaforă a morții, a neantului, a cimitirului pământesc. Următoarele se leagă tot de această serie, dacă vorbesc de *Lumina absentă*, sau *Ceremonia ruinelor* o metaforă concretă, scrisă dintr-o experiență spitalicească. Am fost internat cam o lună într-un spital de recuperare, era o primăvară ca cea de acum. Pacienții făceau exerciții de plimbare în jurul pavilioanelor spitalului și atunci mi-a venit pe buze această nefericită expresie, *Ceremonia ruinelor*.

Toate titlurile sunt la rândul lor metafore, după cum e și cartea care se naște de mai mulți ani, pentru care am de unde să aleg poeme reprezentative, se va numi *Monede în aer*. Moneda în aer e o metaforă a poeziei înseși, pentru că poate să cadă oricum, cu capul sau cu pajura, după cum ambiguitatea poetică dă deschidere poemului.

A.V.M.: Să construiești un poem e un demers care are în spate multă lectură, multă experiență, trăire. Dar cum înveți să tai surplusurile unui poem, asta cum se învață?

Viorel Mureșan: Cred că vine de la sine, dacă poemul așteaptă și nu te grăbești să-l publici imediat ce l-ai scris. Dacă mi s-a întâmplat, ca sub presiunea unor reviste, să fac grupaje mai mari și să pun poeme foarte proaspete, am regretat în unele cazuri. Dacă ele așteaptă în mapa mea și pot să le văd, capătă forma dorită.

A.V.M.: Aveți răbdare, când știți că vă așteaptă câteva poeme să le definiți-vezi? Cum e să te aștepte un poem?

Viorel Mureșan: Am încercat și această experiență: iau câteva poeme, cam cele scrise într-un an, le pun într-un plic și îl dosesc. Îl pun undeva și îi dau pace o perioadă, uneori unul sau doi ani. Apoi scot plicul cu poeme și tai ce mai trebuie tăiat de acolo, iar poemele pot fi apoi publicate.

A. V. M.: Fiecare scriitor păstrează amintirea câtorva întâlniri memorabile de-a lungul carierei scriitoricești. E momentul să evocați măcar una dintre ele.

Viorel Mureșan: Îmi amintesc că în primii ani de facultate am avut o întâlnire cu Geo Bogza. O personalitate mai ales poetică destul de puțin cunoscută astăzi, dar constat că, mai ales, tinerii douămiiști îl apreciază. Prin 1976 sau 1977 când se apropia aniversarea lui de 70 de ani i-am trimis o scrisoare, iar după două-trei luni m-a căutat la Cluj. La colochiul de dramaturgie pentru care venise împreună cu Radu Popescu urmau să participe și criticii de teatru, iar Geo Bogza era prieten cu criticul de teatru Radu Popescu, tatăl prozatorului Petru Popescu (dulce ca mierea e glonțul patriei, spunea el). Geo Bogza m-a căutat întâi la Căminul „Avram Iancu”, unde mi-a lăsat un bilet, apoi a venit la Facultatea de Filologie. Eram la un seminar de limba rusă, aveam de dat un test. El și-a introdus capul pe ușă doar. Un domn înalt, cu o pălărie mare, cu boruri largi a întrebant dacă mă aflu în sală. M-am ridicat în picioare, am predat testul și a urmat apoi să ne întâlnim mai târziu, în aceeași seară, la un restaurant în Cluj. A doua zi m-a invitat și pe mine la o călătorie prin Munții Apuseni, venise cu o mașină de la București împreună cu Radu Popescu, iar eu i-am însoțit, alături de profesorul Ion Pop. Am fost până la Beliș. Acolo l-a impresionat foarte mult cimitirul, care fusese strămutat pe un deal, căci pe locul acela din vale fusese construit lacul de acumulare Beliș. Geo Bogza a spus atunci că seamănă cu un cimitir de război, cu toate mormintele și crucile făcute într-o singură zi și aliniate perfect. Era spre apusul soarelui și a contemplat îndelung biserica ce se vedea pe fundul lacului. Am găsit mai târziu, într-una dintre tabletele lui din revista România literară, trecută apoi și în una din cărți, o poezioară cu titlul Scufundata. Era biserica de la Beliș. De acolo ne-am dus la Răchițele, îl căuta pe Teofil Răchițeanu, cu care era în corespondență de mulți ani și pentru care avea o slăbiciune specială. Nu-mi explic cum el, marele poet avangardist și suprealist, se împăca în spirit cu un tradiționalist de felul lui Teofil Răchițeanu. Cu această ocazie, am văzut și cascada Vălu Miresii și Geo Bogza a avut un of, la vederea ei. Ducându-și mâinile la spate a exclamat: „Cât e de frumoasă, nenorocita asta de țară!” Când i-am spus „Dar dumneavoastră ați scris atât de frumos despre munții ăștia, ați scris o carte!” el a replicat: „O, am scris din cabinet, nu i-am văzut!” Spunea că i-a văzut o singură dată, din goana unei mașini, cu foarte mulți ani în urmă. Ne-am revăzut o singură dată, cred că la Iași, dar de scris, ne-am mai scris o lungă perioadă, am avut ecouri de la el la cartea de debut pe care i-am trimis-o. Am debutat în 1982 cu Scrisori din muzeul pendulelor. Mi-a scris că a discutat cu un prieten despre cartea mea și că seamănă cu muzica de cameră, ceea ce nu era foarte departe de adevăr. Nici nu mai știu când am încetat această corespondență.

Un poet al zilelor noastre

Reiterăm câteva repere dintre cele ce-i aparțin de drept, înainte de toate: Președinte al Societății Scriitorilor din Bistrița-Năsăud, Director al cotidianului „Răsunetul” de Bistrița; Absolvent al UBB, Facultatea de Litere din Cluj-Napoca; membru al Uniunii Scriitorilor din România; al Uniunii Ziaristilor Profesioniști și al Societății de Științe Etnologice din România. A editat volume de poezie, proză, critică literară și etnologie.

Activitatea poetică se rezumă la patru volume de poeme: „Noduri în haos”, Editura Eurobit Publishing House, 2012; „Muceha malului”, Editura Amanda Edit Verlag, 2016; „Crucea nopții”, Editura Școala Ardeleană, Colecția „Școala ardeleană de poezie”, Cluj-Napoca, 2018.

Placheta la care facem referire se intitulează „Copilul de apă”, versiunea română și italiană, ea reia prefața succintă din 2018, cu titlul „Aforismul ca expresie nostalgică a vieții”, autor, Constantin Cubleşan; singura deosebire deocamdată e că, alături, apare și versiunea italiană de Livia Mărcan. Se remarcă încă din start, de către prefător, sensibilitatea și firea meditativă, nostalgică chiar, a lui Menuț Maximinian, iar poezia lui este catalogată de la început ca una „laconică, de notație, împlinită undeva între aforism și contemplația de tip haiku.” Chiar dacă este citadin, poetul evocă discret și universul rural, într-o combinație metaforică dintre cele două entități, orașul și tradițiile străvechi de la sate. Prefătorul consideră poemele acestuia „scurte inserții reflexive”, mai precis „profeții înscrise în scrisul vieții”. Satul transilvan este văzut într-o peisagistică de tip pictural: „Cerule e sprijinit pe vârful căpițelor de otavă”. Corelația sat-oraș îl însoțește pe poet oriunde ajunge pe meridianele lumii, chiar dacă surprinde stări exotice, el nu va uita de aromele câmpului de acasă. De asemenea, vom întâlni referiri la mitologia creștină, una din liniile esențiale ale liricii sale. În final, se apreciază modernitatea versurilor, scriitura suplă, dar sugestivă precum și temperamentul lui delicat și dedicat poeziei.

„Copilul de apă” – poem ce deschide volumul în discuție - („Locuiește/ La marginea pădurii/ Neamul lui e/ cunoscut/ Ziua culege ierburile/ Iar noaptea prinde pești în brațele/ de toate zilele.”). Poemul al doilea e semnificativ, deoarece amintește de titlul volumului de poezii din anul 2018, „Crucea nopții” („Mireasmă de flori sălbatice/ peste valea/ în care vântul își are culcușul./ Iisus privește spre cerul înstelat./ Iar licuricii se ascund după lună”). În celelalte poeme se disting câteva teme directe ale poeziei lui M. Maximinian, după cum urmează: Satul, copilăria, familia: „Cruci” – rugăciuni în familie, tată și fiu, simbolistica crucilor („cruci plutitoare, din pământ iertător/ Morminte călătoare./ inimi împietrite...”); „Primăvară în Transilvania”, – satul în primăvară și cele sfinte ale oamenilor („Biserica e înfiptă în mijlocul satului/ Miroase a cer/ maica sfântă bea ceai din fructe sălbatice...”); „Stele albe” – amintirea bunicii care poartă în ea „poveștile îngerilor”; „Seri de iarnă” – pomenirea Crăciunului cu „mere coapte, ninsori și cer alb”; „Povești” – din partea bunicii („ascultăm icoane cu bucurii”; „Peisaj” – „La margine de sat/ Drumul urcă/ spre cer/ veșnicia satului”; „Strămoșii” – mărturie ale celor din trecut, copilăria („Prin fereastra bisericii/ bunicii privesc spre cer”; „Zborul” – revelația copilăriei („Mă desprindeam de pământ/ ca un înger albastru/ gust de mere coapte”); „Satul meu” – bucuria verii în antiteză cu morții, sentimentul trecerii („Privesc ziua de mâine/ de parcă ar fi ultima”); „Casa mea” – amintirea casei părintești; „Lumina” – antiteza lumină-întuneric, evocarea tatălui și a mamei („Lumina ochilor tatei/ Și rugăciunea mamei”); „Sub nuc” – ulița copilăriei („Bătrânii mei/ Ce umplu ulița”).

Meditație despre timp, viață, datini și obiceiuri din străbuni, credință: „Fructul oprit” – meditație asupra vieții și involburării ei („Mușc din valul vieții/ până buzele se fac una/ Cu valul”); „E iarnă iar” – tablou de iarnă citadină, gânduri despre timp și îngeri („Timpul cuibărește cenușiu/ Merele/ îngeri pe pământ”); „Prag” – Fecioara așezată „la masa păcătosului/ La cină”; „De Paști” – („după post și negru vin ouă roșii/ miel jertfit/ Spovedanie”); „Învățătură” – sfaturi de suflet proverbiale; „Apus” – meditație despre lume; „Ler din cer” – colindul din viața satului.

Nu s-au reluat din volumul „Crucea nopții” din 2018, următoarele poeme din voia autorului, deoarece scopul era să i se dea cărții ideea de antologie: „Singur”, „Degete de ceață”, „Poema cuierului”, Război”, Răspântie”, în schimb, apar altele noi: „Inima”, „Primăvară”, „Vis”, „E vremea leandrilor”, „Ipoteze”, „O pasăre”, Sfârșit”, „Marea”, „Lectură”, „Demult”, din ciclul vechi, intitulat „Copilul de apă”, ce dă și titlul noului volum. De la pagina 68, apar poezii noi, ele sunt încorporate ciclului „Crucea nopții”, e vorba de poemele: „Rădăcini în cer” – meditație despre Univers, gânduri despre patrie, strămoși și origini și „Ruga” – ruga „la stălpul în formă de cruce.”

Iubire: „Nu ne mai spunem nimic” – regretul despărțirii de ființa dragă („Ne-am întâlnit într-un sărut./ Mâna ta era prelungirea mâinii mele...”); „Măinile” – motivul mâinilor comune (Măinile mele/ Acum și ale tale”).

Artă poetică – „Numele” („Mi-am scris numele/ pe crucea din copac/ Semn al biruinței/ și al identificării”; „Petru” – lepădarea de haina cuvântului după modelul lui Petru.

„Cețile dimineții” - Al doilea ciclu al cărții de față, inedit, cuprinde 17 poeme și se conformează aceluiași teme fundamentale ca și în poemele precedente, adică în mod preponderent: Iubirea: „Singur” – iubirea pierdută ce la să în urmă „cuvinte scrijelite pe inimă”; „Marea” – amintirea iubitei de la mare („Iar buzele tale/ Aveau gust de mare”); „Demult” – chemarea tacită a ființei iubite („Nu e nevoie de cuvinte/ Închide ochii să mergem mai departe”); „Tu” – („Casa mea/ are culoarea sufletului tău/ Și e mereu cu mine.”); „Ticăit” – de inimă care bate pentru iubită, „Pentru mama și tata, pentru speranțe”; „Ana” – așteptarea zadarnică a iubitei („te-am așteptat Să fii nemurire”); „Cețile dimineții” – amintirea iubitei („Mi-e tot mai aproape/ Mirosul de flori de / Din părul tău”); „Singurătate” – dialog imaginar cu ea

(„Îi spun ce se întâmplă peste zi/ O întreb de unde vine noaptea/ Și îi spun că eu...”).

„Stingher în miezul lumii” cel de-al treilea ciclu de 17 poeme, care are ca temă peregrinările poetului prin lumea largă, de la Madrid la Paris, cuprinde poeme ca: „Scrisoare din Madrid” – de dor din depărtări („Aștept avionul/ ce niciodată nu duce spre tine/ Gând al libertăților/ Pierdute în mii de suflete”); „Crăciun la Kuala Lumpur” – mirajul sărbătorilor pe alte meleaguri („Pe plajă crăciunul vine cu ananas/ Împodobim un palmier”); „Dedicație Paris” – îndemn la bucurie; „metrou” la New York, „Iubiri ce își plimbă povestea prin pământ”; „Maree” – simfonia culorilor („Pe străzile din Queens, Manhattan/ Oceanul aduce textile la țarm”); „În Malaiezia” – universalitatea poeziei („Valize mari duc versuri/ Cuvântul are aripi/ zboară peste port”); „Faleza Pangkor” – secvențe dintr-o călătorie; „Istanbul” – specificul turcesc („cafea turcească la ibric și muzici orientale”; „Alături Paris” – oameni și orașe.

Referințe critice numeroase și pertinente, e destul să amintim cele spuse de Andrei Moldovan care îi conturează un profil veridic de poet autentic: „O voce lirică distinctă, între modernismul diversificat al interbelicului și un neoexpresionism moderat cu tendințe către un postmodernism al recuperării formelor și al unui limbaj descătușat de convenții, transparent, creator de valori estetice, cu alte cuvinte, un discurs liric original, dar echilibrat.” Nu, în ultimul rând, e de apreciat și alegerea limbii italiene ce se pretează la poezie prin cantabilitate și sonoritate atât de necesare unei lirici convingătoare („Il bimbo d, acqua” - Habita/ Al conturmo della foresta/ La sua parentella e/ Conosciuta/ Di giorno raccoglie erbi/ Ma di notte pesca nelle braccia/ Dei tutti i giorni.).

Menuț MAXIMINIAN Copilul de apă Bimbo d'acqua

JUNIMEA

Poveștile Paștelui

Conferință

Menuț Maximinian

*Cu strămoșii în suflet,
de la Nazaretul Bunei Vestiri la Ierusalimul Învierii*

Invitați:

Constantina Raveca Buleu
Andrei Marga
Olimpiu Nușfelean

Recital:
Cornelia Ardelean Archiudean
Alexandru Pugna

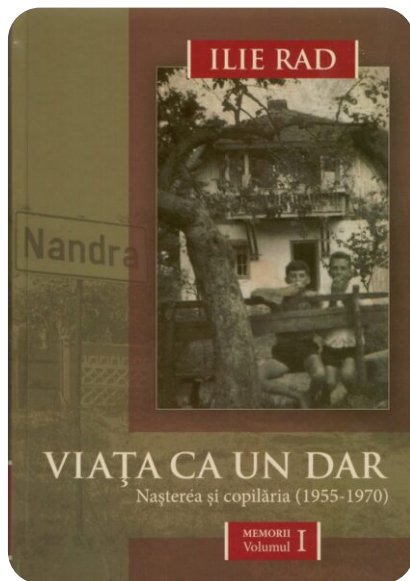

Vineri, 7 aprilie 2023, ora 12

La sediul Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor
str. Universității nr. 1

Vasile V. Filip

Ilie Rad: Viața ca un dar – primit, dar mai ales transmis, dăruit

Unele limbi surori dinspre Vest (italiana, spaniola) fac din a dăruia un privilegiu al regilor (it./span. regalo=dar, cadou), punând așadar accentul pe generozitatea celui care dă. Nu este și cazul limbii române, unde (prin influență slavă?) darul este de obicei primit (de la Dumnezeu, în ultimă instanță, vezi numele Bogdan, resimțit azi ca specific românesc). A fost nevoie de spirite altruiste, de o generozitate extremă, ca accentele să se deplaseze ușor dinspre ideea de a primi, spre aceea de a da mai întâi: Dăruind vei dobândi, își intitulează Nicolae Steinhardt o carte de eseuri, unde accentul cade pe primul termen (și nu pe al doilea, ca în mercantilul principiu religios arhaic, sintetizat în formula latină *do ut des*). Dar această deplasare rămâne o marcă a unor elite spirituale, chiar dacă civilizația tradițională a practicat darul (ritual) în ambele lui sensuri.

Ilie Rad (alături de N. Steinhardt și alții, dar nu foarte mulți) pare a face parte din categoria celor din urmă. El își intitulează proiectul tripartit de memorii *Viața ca un dar*, în vizibilă (deși nemărturisită) opozi-

ție cu Marin Preda, care – prividu-și retrospectiv viața – o așeza sub semnul prăzii, așadar al rapacității, al efortului de a smulge ceea ce crezi că ți se cuvine și, de obicei, nu ți se dă. La Ilie Rad darul vieții este atât ceva primit (cu accentul pe părinți și strămoși), cât și (poate, mai ales) ceva de transmis, resimțit ca un împrumut de la cei ce ne vor urma, împrumut a cărui scadență ne bate tot mai insistent la ușă pe măsura trecerii timpului.

Din amintitul proiect, Ilie Rad ne-a dăruit, în anul recent încheiat, primul volum, *Nașterea și copilăria (1955-1970)* (Editura „Casa Cărții de Știință”, Cluj-Napoca, 2022, 432 p.); în prezent lucrează la al doilea, *Adolescența și tinerețea (1971-1980)*, care va fi urmat de un al treilea, *Maturitatea și senectutea (din 1982)* – conform mărturisirilor din Prefață.

A-și scrie, spre vârsta a treia, memoriile nu este ceva care să surprindă la un intelectual, un profesor universitar și un scriitor, care simte că nu a făcut degeaba umbră pământului, de-a lungul atâtor decenii. Dar la Ilie Rad aș zice că lucrul tinde să devină se singularizeze: prin dimensiunea proiectului, prin seriozitatea documentară a abordării, prin calitatea editoriolă a primului obiect din această preconizată serie. Ca mai toate cărțile lui Ilie Rad (și s-au adunat cu zecile, mai ales incluzând și proiectul, inițial Academic, al editării operelor lui Ion Agârbiceanu, ajuns la 8 volume sub girul Academiei, și la alte 6, incluzând și reeditările, în afara lui), ca mai toate cărțile sale, ziceam, acest prim volum este o bijuterie editorială, nu doar prin calitatea cărții-obiect, ci și prin cea a bibliografiei utilizate, prin rezumatul în limba engleză și prin cele 257 de fotografii (dintre care 184 color), de maximă acuratețe (iar unele – de mare valoare documentară), fotografii care formează secțiunea de Anexa și ocupă ultimele 80 de pagini ale cărții; și, nu în ultimul rând, prin elogioasa recomandare de pe coperta IV a Irinei Petraș, care vorbește despre respectul autorului pentru „civilizația urmei”.

Psihologic, cartea izvorăște (cum mărtuiește autorul încă din Prefață, cu sprijin teoretic în Mircea Eliade, Aspectele mitului) din prilejul de a retrăi „timpul în care lucrurile s-au manifestat prima oară”; dar și pentru „salvarea unei lumi, lumea satului meu natal”, oarecum în compensație față de ideea adolescentului, nematerializată, de a scrie un roman, Neamul Trifeștilor (neamul mamei, adică.), idee abandonată „din lipsă de talent”, în favoarea abordării lucrurilor „cu fapte concrete, cu detalii palpabile, nu cu fantezii și imaginație” (p. 9). Deși își refuză recunoașterea vreunui talent literar, autorul folosește masiv referințe literare, mai ales la seria marelui realism transilvan (Slavici, Rebreanu, Agârbiceanu, Pavel Dan, Ion Vlasiu), dar și la Creangă, Preda, Brâncuși, Coșbuc, Arghezi, chiar Kipling, Marquez și alți scriitori (sau etnologi) din literatura română și universală, întrețesându-și propriul text (care tinde astfel spre o dimensiune universală) cu citate din aceste nume prestigioase.

Ilie Rad etalează astfel nu o erudiție goală, uscat-arhivistică, ci una care „învie” în contextul propriilor amintiri (completate cu cele a trei consătențe informatoare: Maria Coțiu, Maria Suci, Olimpia Trif), amintiri mereu nimbate de o adevărată vocație a admirației, de o vocație a dăruirii. Satul care se duce („salvat” și în monografia anterioară, din 2021, *Nandra*, un sat care aluneca-n uitare, scrisă împreună cu soția, Doina Rad) devine astfel un sat care seduce, mai ales prin capacitatea de a așeza, în fața multora dintre noi, o oglindă a propriei vieți, de a repeta chiar romantica oglindire, „într-un bob de rouă” a înșeși istoriei naționale.

„Bobul de rouă” este Nandra, un sat cu, actualmente, mai puțin de 100 de locuitori (115, în 2002), din comuna Bichiș (1039 de locuitori, în 2002, în cele patru sate ale ei), din județul Mureș, la cca 15 km de Luduș; sat și comună care au făcut parte, administrativ, și din fostele „regiuni” Mureș Autonomă Maghiară și Cluj, iar în plan cultural au dat și alte personalități, precum scriitorii Ștefan J. Fay, Horváth István, Andras Nagy, precum eseistul Septimiu Bucur, precum sculptorii Sever Suci și Ioan Astăluș.

În cele cinci capitole (I. O copilărie petrecută la țară, doar acesta incluzând 31 de subtitluri; II. Viața la țară; III. La muncile câmpului; IV. „Am plecat din sat”, ghilimelele trimițând la titlul unui cunoscut roman al lui Ion Vlasiu, V. Completări la monografia satului),

subiectivitatea autorului, căldura memoriei sale afective se împletesc permanent cu maxima rigoare documentar-științifică, fiind reconstituite totodată nu doar contextele copilăriei memorialistului, ci întreaga mentalitate a locului și expresia ei cutumiar-comportamentală, adică o întreagă lume, azi apusă: cea a satului tradițional în ultimele sale pălpâiri de viață (cele din anii '60). Detaliile aparent individualizatoare (două fete care, la un târg, cumpără trei mere, un tată ce lasă zălog la farmacie certificatul de căsătorie, pentru că nu are bani pentru medicamentele copilului, ocazionala supă de vrăbii - detalii vorbind despre contextul pauper - ; apoi expresiile țigănești, învățate de copilul Ilie de la copiii țigani, păstori ai porcilor satului; adunarea, dimineața, a turmei de porci cu „bucinel”; relațiile aparent lipsite de tandrețe dintre soți, reacția câinelui Lăbuș când Tatăl, bătrân, este readus la Nandra după doi ani de absență etc, etc.) toate aceste detalii, deci, se împletesc mereu cu semnificația generală, extrasă de obicei din amintirile referințe literare. De exemplu, oripilată de năzbătiile copilului sau de comportamentul prea „bărbătesc”, în înțeles rural, al soțului (cu prea frecvente vizite la vinul din pivniță, cu prea lungi vizite la bufetul din sat), Mama amenință „că pleacă în lume”; prilej cu care memorialistul reia oportun cuvintele lui Ion Vlasiu (din romanul *Am plecat din sat*): „eu nu știam unde anume era lumea? Mai departe de sat, lângă sat, sau lumea era chiar satul nostru?” (p. 41). Cu sugestia transparentă, pe care cititorul o străvede imediat: Da, lumea era chiar micul sat al celui ce azi își amintește. O lume pe care o mai perpetuează doar memoria celui care a trăit-o și de la care această lume pare a-și cere salvarea: „Copilăria, adolescența, tinerețea în general, părinții și sănătatea sunt lucruri care devin importante doar după ce le-ai pierdut. Așa a fost și relația mea cu natura, cu pădurile, cu apele, cu câmpul pustiu sau plin de flori, cu soarele, luna și stelele” (p. 96).

Toate aceste detalii dau textului căldura specifică a unei memorii afective și pledează implicit pentru copilăria la țară, ca „singura adevărată” și chiar cosmic-integratoare (idee sprijinită pe mărturii similare ale lui Blaga, Brâncuși și – prin regret târziu – chiar de bucurșteanul Mircea Eliade, vezi motto-ul de la începutul capitoului II). Asta în pofida atâtor exemple de brutalitate, țâfnă gratuită și chiar prostie, pe care memorialistul nu le ocolește și care dau (ca în *Moromeții* lui Preda) dimensiunea aproape eroică a evadării din lumea satului. Un exemplu de acest fel (dar nu e singurul, și poate nici cel mai elocvent pentru obtuzitatea, răutatea, invidia, mai frecvente și mai brutale în lumea satului) e cel al brigadierului CAP, care amendează în cuvinte grele neîndemânarea, inadecvarea structurală a copilului pentru munca brută („că ce cred, că o să ajung ministru și nu o să mai fiu nevoit să fac asemenea munci?”, p. 298).

Dar valoarea și specificitatea memoriilor lui Ilie Rad vine – paradoxal, oarecum – nu atât pe canavaua derulării propriei vieți (copilării), cât pe linia reconstituirii contextelor acesteia: istorice, social-politice, etnografice, lingvistice. Iese mereu la rampă profesorul de jurnalism, formația inițială de filolog și om de știință a memorialistului, care simte că nimic din ce a trăit nu poate fi corect înțeles fără reconstituirea contextului adecvat. Se refac, astfel, principalele momente istorice care au încadrat satul, încă dintre 271 (retragerea aureliană) și 1785 (răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan), apoi sunt punctate valurile succesive ale invaziei maghiare în Transilvania, istoria medievală a acestei provincii, până la trezirea conștiinței naționale din sec. al XIX-lea, cu sprijinirea de către ardeleni a Războiului de Independență (1877-1878) dus de cele două provincii române unite de peste Carpați, apoi contribuția satului (în număr de recruți și jertfe de vieți) la cele două războaie mondiale, sunt vlorificate documentar mărturii cutremurătoare despre bătălia de la Oarba de Mureș, din 1944, care, în lumina substratului său politic îndelung ocultat (decizia strategiei se afla la comandamentul sovietic), capătă dimensiunile unui adevărat Katyn românesc (p. 330).

Elementele de contextualizare se înmulțesc atunci când istoria devine cadru al vieții memorialistului, incluzând acum aspecte politice și culturale. Se reconstituie, de pildă, procesul de colectivizare, dar și întreaga panoplie a presei pentru copii și școlari de după 1944, apoi siglele (devenite acronime) unor instituții specifice epocii comuniste, evenimente politice majore precum invadarea Cehoslovaciei din august 1968, sau științifice, precum aselenizarea americană din iulie 1969 – ultimele luând chiar aspecte și proporții de reportaj.

Paralel, prin urmărirea firelor ce leagă satul de aceste evenimente, se conturează poveștile unor reprezentanți ai satului (a lui Nicolae Brudan Poruțiu, devenit magnatul Perry în America ante- și interbelică, a lui Șofron Trif, mecanicul de avion care l-a adus îndărăt în țară pe cel care va deveni regele Carol al II-lea, a studentului Alexandru Ion, supranumit „Cuza”, care va petrece aproape cinci ani într-o tainită subpământeană, sub prigoana autorităților comuniste etc.), povești ce se coagulează ca adevărate nucleu narative a ceea ce scriitorul Dumitru Popescu va numi (în legătură cu monografia satului Nandra, unde acestea apar mai detaliat, și depre care se exprimă admirativ) un adevărat „roman al satului”.

Aici, în acest prim volum de memorii, procedeul din monografie continuă asupra personajelor care au influențat viața copilului (învățători, profesori etc.), tocmai pentru că, dacă copilul de atunci nu a avut perspectiva necesară corectei lor evaluări, memorialistul din prezent simte nevoia să le facă adevărate „fișe” socio-profesionale complete, reconstituind totodată programe școlare, reevaluând manuale, habititudini și concepții didactice al căror rezultat este el însuși, cel de azi.

Dar Ilie Rad nu este, evident, rezultatul pasiv al contextelor date, ci este mai cu seamă ceea ce americanii ar numi un self-made-man, adică rezultatul propriului spirit, unul viu, curios, iubitor de oameni, de comunicare, de afirmare și chiar de întemeiere culturală, care a ars într-un context dat, care s-a manifestat în mici (dar extrem de importante formativ) inițiative, precum tentativa de a debuta cu anume desene la revista „Scânțea pionierului”, precum practicarea jurnalului intim „încă din prima zi a vieții de liceu”, precum constanta nevoie de a cunoaște și contacta oameni de o anume notorietate și valoare, de a corespunde, de exemplu, peste un deceniu, cu o elevă din Moscova (în limba rusă) sau, după 1989, cu un redactor de editură din Germania etc.

Alexandru Jurcan

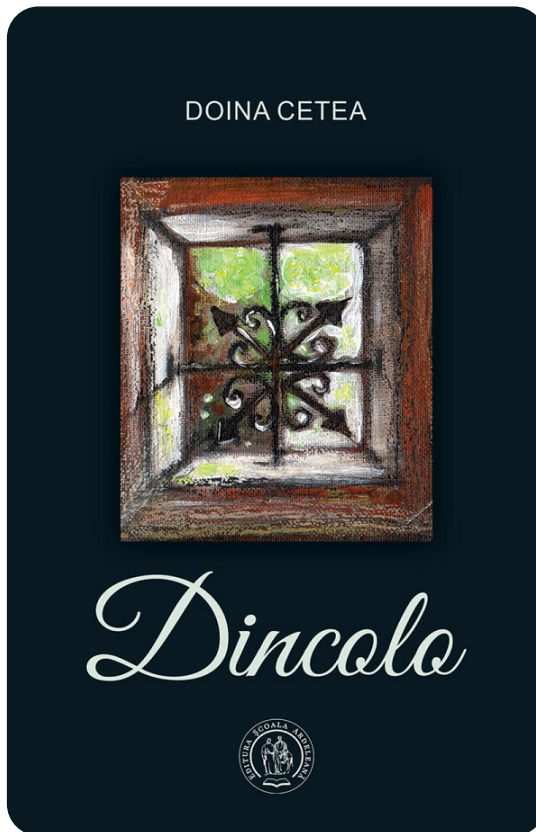
Doina Cetea și umbrele multicolore

Mi-era dor de o lampă cu volute baroce, de un salon cu masă de mahon masiv, de tacâmuri de argint și pahare de cristal. Poate și de lumina înserării, ce se strecoară discret printre faldurile unei draperii. Acum două decenii mă entuziasmam de povestirile din volumul *Taximetrul roșu* (Ed. Casa Cărții de Știință, 2002), acum trăiesc un fel de magie cu volumul *Dincolo* (Ed. Școala Ardeleană, 2022) – ambele semnate de Doina Cetea. Citesc și plonjez în teritorii fantastice, fără să-mi dau seama când am trecut frontiera realului. Ies în oraș și tresar când o poartă se izbește din senin tocmai la trecerea mea, iar pe o bancă stă...tata, care murise... Atunci realizez visceralul semnelor, ecurile sibilnice de **dincolo**, pe care le poți sesiza în anumite momente electrizante. Doina Cetea practică o directețe dezinvoltă, frazele curg, într-o simplitate de învidiat, neglijând paradigme, într-o sinceră transgresare a tiparelor. În decoruri minimaliste, detaliile ies în evidență cu pregnanță. Uneori lumina e filtrată prin ferestre murdare, premonitorii. Tabloul acoperit de păianjeni ascunde un mister, iar suspansul domină povestirile.

Trecutul năvălește ca să lumineze prezentul cu ambiguități inconfundabile. Orice glisare resemantizează realitatea, iar „firicelul de lumină care se strecura printre draperii îmi puneă tot felul de întrebări”. Nimic gratuit, excesiv, redundant în paginile care duc spre un **dincolo** mereu intruziv, tulburător, adesea ezoteric. Dincolo de betoane se văd copacii și florile, în adieri de vânt – natura e omniprezentă, precum mirosul de busuioac și parfumul teiului. Ochii lui Mitra sunt verzi ca frunzele teiului, care va înflori, totuși, grație acelorași forțe de **dincolo**. Nefericirea apare și se strecoară în ființe „ca un șarpe subțire”, măcinând gândurile și speranțele. Un paseism fin, distilat, ne poartă prin iarba cosită, prin livezile de pruni, lângă un vișin, sub care se odihnea un coș de nuiete plin cu mâncare și acoperit cu un ștergar al copilăriei. Grădini, straturi de ceapă, buruieni, dar și „o sanie la deal, prin zăpadă până la genunchi”. Rotocoale de zăpadă, vise alunecoase, dezlănțuirea naturii, fantome ale trecutului – totul te provoacă în volute epice fabuloase, cu finaluri neașteptate, inconfundabile.

Tocmai acest spirit viu, această curiozitate perpetuă face din lectura acestui prim volum din memoriile sale un adevărat eveniment al cunoașterii, o adevărată aventură spirituală, capabilă să ne deschidă, la orice vârstă, spre lumea înțeleasă ca nesfârșit miracol. Căci găsim aici reconstituite sărbători, gesturi de-o anume încărcătură rituală (O cină la țară), habitudini identitare („cultul mesei”, prin diferență nu doar între români și americani, ci chiar între năndrenii români și bichișenii unguri), procese de muncă rurală azi tot mai puțin cunoscute, precum prelucrarea laptelui de oaie (până la cașul cel considerat de „domnii” din piață „prea scump”, încât „îmi venea să-i strâng de gât”, își amintește memorialistul, cu aceeași revoltă adolescentină), precum spălatul rufelor cu „leșie”; găsim recuzită specifică a „atelajelor” cu cai din vremea CAP-urilor (chiar dacă memorialistul mărturisește a fi avut mereu probleme de recunoaștere a ceglăului, chișafăului, a cigăii, displeiilor, totrolanțului, a cum se pune căpăstrul, a cum se ține scorbaciul, a care trebuie să fie „calul dinspre om” etc.); se reconstituie jocurile copilăriei (moară, de-a caii, confecționarea libuțurilor, adică a fluierelor de salcie sau soc; se reconstituie trecătorii străini prin sat („mărginenii”, adică ciobanii sibiieni, „mocanii”, respectiv moții, țigani nomazi, fie meșteri-„căldărari”, fie „corturari”-hoți), apoi limbajul local (Cum vorbesc năndrenii) și formulele de salut, se refac etimologii, se subliniază diferențe fonetice, se reconstituie o onomastică tradițională (142 de nume!) și o anume toponimie, stranie, pe alocuri (pădurea Prigoana, Coasta Furcilor, Fântâna de Cheatră), se dau informații etnografice prețioase (unele, reconstituite din anume surse literare sau de specialitate, dar altele inedite, precum cea a furtului porților înainte de nuntă, cea despre videcările tradiționale prin „dezvârtitul buricului” sau precum textul unui descântec-blestem).

Dar oricât spirit cognitiv-științific implică memoriile lui Ilie Rad (sau tocmai pentru că îl implică?), nu totul poate fi elucidat, explicat. Poate de aici, finalul (paragraful 6 al ultimului capitol) – magistral „deschis”, prin sintetizarea a Opt enigme nedezlegate, referitoare la istoria satului Nandra, final care, iarăși, implică parcă ceva din tehnica gazetărească a captării atenției cititorului pentru un eventual nou episod. Așteptăm acest nou episod, chiar dacă el nu va dezlega niciuna din cele „opt enigme”; dar ne va arăta cum se deschide un spirit autentic, deși format în orizontul strâmt al unui sat minuscul și în „sera stalinistă”, spre zările largi ale cunoașterii în liceul din Luduș și, mai ales, la Universitatea din Cluj.

Icu Crăciun

Folcloristul Liviu Păiuș

Fără a fi acuzat că fac o critică de complezență sau o recenzie encomiastică, îmi asum afirmația, scrisă cu ceva timp în urmă, repetând faptul că profesorul Liviu Păiuș este unul din cei mai competenți autori în domeniul folclorului Țării Năsăudului. Până la ora actuală, a tipărit 16 cărți, majoritatea legate de producțiile folclorice din acest ținut (de pildă, *Folclorul Țării Năsăudului*, ediția a II-a, din 2009, are peste 800 de pagini), dar și despre învățământul românesc din Rodna (localitatea sa natală, care l-a onorat în 2017 cu titlul de Cetățean de Onoare) sau despre viața și opera academicianului rodnean Florian Porcius. La acestea, se adaugă *Monografia comunei Rodna Veche* (ediția I în 2003, iar a II-a în 2014, 1010 pagini), volum la care a lucrat peste 20 de ani. În calitate de editor, în anul 2005, a îngrijit 5 volume din opera lui Florian Porcius (*Flora phanerogramă din fostul District al Năsăudului*, *Flora din fostul District al Năsăudului*, *Diagnozele plantelor phanerograme*, *Ierbar Năsăudean*, *Istoricul Ținutului Grăniceresc*), 3 din opera lui Ion Pop Reteganul (*Povești ardelenesti* – 2003, *Someș, Someș, apă lină* – 2015, *Scrieri pedagogice* – 2016), un volum de poezii populare culese de academicianul Iuliu Moisil (*Poezii populare de pre valea Someșului* – 2009) și unul scris de Darius Pop, intitulat *Folclor de pe Someș* (2020). De asemenea, a colaborat la *Dicționarul culturii și civilizației populare* (vol. I, Țara Năsăudului) și *Monografia orașului Năsăud* (vol. II, 2012).

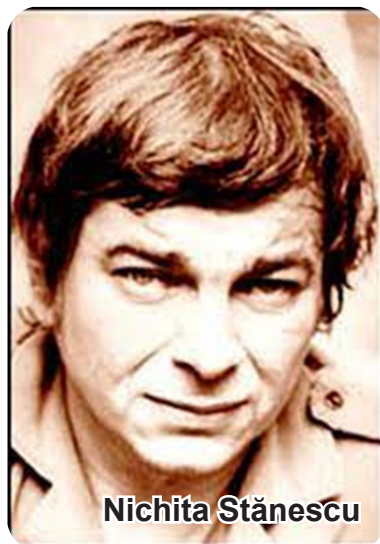
Al 5-lea volum de Pagini someșene, apărut în 2022 (Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca), cuprinde articole tipărite în diverse publicații. Opt texte se referă la viața și opera lui Ion Pop Reteganul, care constituie, de fapt, un preambul la viitorul volum intitulat *Contribuții la viața și opera lui Ion Pop Reteganul*. Iată titlurile lor: *Ion Pop Reteganul și folclorul someșan*, *Poveștile lui Ion Pop Reteganul*, *Ion Pop Reteganul și Simion Florea Marian*, *Activitatea lui Ion Pop Reteganul la Rodna*, *Manuscrisele lui Ion Pop Reteganul* între editări și așteptări, *Ion Pop Reteganul – etnograf și Autenticitatea poveștilor lui Ion Pop Reteganul*.

În cronică *Un roman de dragoste pe pământul românesc din sudul Basarabiei*, Liviu Păiuș readuce în atenția cititorilor volumul *Un port la Răsărit de Radu Tudoran*, publicat în 1941, iar în *Jertfă și credință*, text bine documentat, prezintă un scurt istoric al Bisericii din Rodna. Regretatului artist plastic Florea Gușă, originar din Rodna, îi dedică alte două articole: *Artistul plecat prea devreme și Omagiu lui Florea Gușă*. Cele patru însemnări din *Primul Război Mondial*, scrise de țăranul cărturar Dănilă Gușă în timp ce se afla prizonier, în Rusia, în Cuba, lângă Caucaz, între anii 1915-1917, sunt foarte interesante, ele cuprinzând fapte de viață, dar rămân și documente istorice peste veacuri. Acesta ajunge „slugă la trei cazaci (...), ei fiind calmici, un fel de popor răsăritean și înapoiat la știință, de religie păgână”. Descrierea bărbaților și femeilor calmăce dovedește că autorul era un bun portretist: „Calmici(i) sunt de statură mijlocie, dar oameni groși, capul mare, pielea europenească, dar și cam țigănească, ochii departe deolaltă, sprânceana sus pe frunte, nasul mic și lat, obrazul umflat și ieșit afară ca nasul, gura mare, dinți albi și tare sănătoși, oameni spâni, fără de mustață, la păr toți negri”. Ei „îs cătane pe totdeauna, capătă pământ, bani de la stat, porție nu dau la nime nemica”, dar sunt printre ei și săraci care „lucrează pe la alții”. Cei mai mulți sunt păstori, locuiesc în „cete neregulate”, „locuintă au de pământ, acoperită cu scânduri și apoi unsă cu lut și pe deasupra și pe dedesubt. (...) Pădure nu-i, ard paie și balegă”. Îmbrăcați „cătunește”, sunt buni călăreți, „așa că merge calul în fugă și omul stă călare în un picior pe cal până la bold după un pac de duhan”. Muierile poartă pe cap „o coroană de catifea împodobită cu fel de fel de cusături cu sarmă și farbă și fluturi și mărgel, mai ales la fete și la cele tinere și bogate”. Ele „au o cămeșă ca la bărbați și apoi au pantaloni largi peste întreg trupul, apoi au o haină lungă, de la mijloc în jos mai largă și cu bumbi, până la brâu în jos e slobodă. În picioare poartă toate păpuși și peste ei galoși ca doamnele, (...) părul, cât e fată, neîmpletit numai pieptănat frumos și are coroana ei pe cap, așa că e un port foarte frumos”. Cert este că „fetele și muierile sunt foarte frumoase, nu seamănă cu bărbații lor”. Cele măritate „poartă părul în două împletituri de după ureche și apoi tioc de pânză băgat din drept cu umărul și apoi înainte pe lângă țate și-n vârf are un ban de argint cât latul mâinii de lung, apoi în el are o ancoră mică de argint și cu cărare de mătăasă, așa are pe piept de amândouă laturile. În urechi are apoi fel de fel de zorzoane și foarte mari, că mă mir că nu li sau sfârtecat urechile; pe veșmânt au multe cusături în tot felul, tot mătăse și sârme”. Din însemnările lui Dănilă aflăm informații despre religia, gastronomia lor („nutremântul”, „Păstori mănăncă și perituri”), ceaiul și carnea nelipsite de la mese, modul cum se prepară, cum prelucrează pielea de oaie, vițel și cal. Totuși, concluzia lui este că „Îs foarte leneși și domnoși, și muieri și bărbați, dar și foarte spurcați că mănăncă și cămeșă de pe vițelul când îl fată, o fierbe și o mănăncă ca cănele curat”. Dănilă Gușă, precizează Liviu Păiuș, a fugit din prizonierat, traversând Rusia, pe jos, timp de peste șase luni, purtând cu el și „două caiete cu însemnări, un caiet cu scrisori în versuri, jurnale în versuri și poezii în stil popular”. *Poreclele satelor grănicerești se referă la locuitorii trăitori pe Valea Someșului Mare și pe afluenții acestuia; ele sintetizează anumite trăsături, obiceiuri, ocupații sau defecte morale ale conjudețenilor noștri. Un alt text este un necrolog dedicat lui Aurel Cleja (1917-2011) poet și prozator, născut la Rodna, urmat de un altul, comemorativ, intitulat *Un destin nefericit – poetul MIHAI PLEȘ* (1959 – 1999), un autor răpus de moarte în plină forță creativă. Două studii sunt dedicate Sânzienelor (Sărbătoarea Sânzienelor) și Irozilor („IROZII - spectacol și religie”). O lucrare stufoasă poartă titlul ȚARA NĂSĂUDULUI – unitate și diversitate etnoculturală și folclorică, completată cu *Folclorul satelor din Țara Năsăudului în preocuparea ASTREI*. Cel mai întins studiu din acest volum de 287 de pagini are 40 de pagini și se numește *Folclorul cătăniei și al războiului*.*

Acest al 5-lea volum de Pagini someșene demonstrează încă o dată că Liviu Păiuș rămâne același autor dedicat, în mod special, Ținutului Năsăudului și oamenilor săi.

Mircea Daroși

Nichita Stănescu, un poet cu vocația prieteniei

Nichita Stănescu

Adam Puslojić

Prietenii literare au fost întotdeauna un prilej de cunoaștere a creatorilor de frumos. Când vorbim despre acest sentiment, aproape involuntar, ne ducem cu gândul la prietenia dintre Mihai Eminescu și Ion Creangă. Cei doi își spuneau frățește „bădița Mihai” și „bădița Ion”. Primul era un gânditor contemplativ și melancolic, în timp ce al doilea avea o fire mai deschisă și știa să facă haz de necaz. Nimeni nu poate trăi fără prieteni, chiar dacă stăpânește toate bunurile lumii, spunea Aristotel, cel care a definit această relație într-un mod unic: „prietenia înseamnă un suflet în două trupuri; o inimă în două suflete”.

În acest cadru spiritual se înscrie și prietenia lui Nichita Stănescu cu foarte mulți scriitori contemporani. Eugen Simion, colegul lui de liceu și de facultate, spunea că Nichita Stănescu avea vocația prieteniei. El este probabil poetul cu cel mai mare număr de prieteni. Nu l-au ocolit însă nici dușmanii, pe care încerca să-i învingă, cerând putere divinității: „Dă-mi Doamne victorie, /ajută-mă să-mi înving dușmanii, /pielea de pe mine, marginea, /orele, anii” (Rugare).

Prietenii apropiați de sufletul lui i-au conturat portretul în cele mai alese cuvinte: „Era un om atât de generos, încât se simțea în stare să strângă în brațe toți oamenii pământului” (Ion Băieșu); „Nichita Stănescu era prietenul tuturor. Avea darul bunătații și al facerii de bine, a fost idolul și simbolul generației mele” (Nicolae Breban); „un blond, cu ochii albaștri și buclat, grăsuț, cu un ten trandafiriu pe care aproape îl simțeam că e sensibil” (Gheorghe Tomozei); „Nichita e însăși limba română născută din nou” (Adrian Păunescu).

În epicentrul prieteniei sale a rămas însă Adam Puslojić, poetul sârbo-valah de pe Valea Timocului, născut la 11 martie 1943, membru de onoare al Academiei Române, traducătorul unui șir întreg de poezii și scriitori români, de la Eminescu la Bacovia, Arghezi și, mai ales, Nichita Stănescu, despre care spune: „primul răstignit al poeziei române... și el a fost un fel de Cristos”.

Prietenia lor se leagă de cele două volume stănesciene, „Sensul iubirii” și „Dreptul la timp”, pe care Puslojić le-a citit și le-a tradus în limba sârbă, ca apoi, această relație să devină legământ pe viață prin culegerea de poeme „Belgradul în cinci prieteni”. În 1969 s-au întâlnit și s-au îmbrățișat pentru prima dată, cunoscându-se până atunci doar prin intermediul poeziilor, pe care și le prețuiau reciproc. Amândoi au acceptat să folosească cuvântul „bătrâne”, cu rolul

de sacralizare a prieteniei lor, „adică toți suntem bătrâni și toți suntem și tineri”.

Puslojić a scris peste 30 de volume în limba sârbă și vreo 15 în limba română, devenind astfel un poet român cu „două patrii”, cum îi plăcea să spună. Vizitele reciproce, atât la București, la Ploiești, Belgrad și oriunde s-au putut întâlni, sunt dovada legăturii lor de suflet. Una din amintirile lui Puslojić a devenit anecdotică: „Mie mi-a plăcut foarte mult poemul „Trist cântec de dragoste”, spune poetul sârb. L-am tradus la Belgrad și am venit cu traducerea la București. L-am spus lui Nichita: „Bătrâne, hai să-ți spun și eu o poezie! În restaurantul Doina, la subsolul de lângă Uniunea Scriitorilor de atunci, m-am ridicat în picioare și, foarte actoricește, am spus poemul. Nichita s-a uitat la mine cu ochii holbați, emoționat, urmărind numai sunetul poemului. Când am terminat „actoria” mea, am făcut o pauză și l-am privit pe Nichita în ochi. Mi-a spus extaziat: „Bătrâne, e genial!!! Când l-ai scris?”. Răspunsul meu a fost dur și dureros: „Bre, bătrâne, măgarule-frate, este al tău! Trist cântec de dragoste!”. Numai atunci i-am văzut lacrima. Niciodată, în rest. Am plâns și eu... Surpriza a fost totală”. Nu mult după aceasta, poemul a pătruns în manualele pentru clasa a șaptea din Serbia, cu zece ani mai devreme decât în manualele din România, și acolo a rămas douăzeci de ani. Copiii îl știau pe de rost și îl recitau cu diferite ocazii.

Altă dată, invitat de prietenul său la Belgrad, Nichita Stănescu este pus în fața unui fapt tot atât de real ca și cel prezentat mai înainte: „Am scos la un moment dat o carte intimidantă, așa, despre clocotism, (Un current literar de avangardă) și organizând eu o mare petrecere, la mine acasă, i-am dat și lui Nichita - invitat de seamă - să semneze în carte, ceva, orice. Venise, țin minte, printre primii și a luat cartea, grăbit să semneze în ea. Doar ce văzuse masa încărcată cu de toate, mâncăruri și băuturi, a ezitat și mi-a zis așa: „Bătrâne, n-am talent, ce să-ți scriu?”. L-am răspuns: „Nichita, scrie atunci așa, în numele clocotismului: Eu, poetul național al României, pe nume Nichita Hristea Stănescu, n-am talent azi!”. Și el: „Bine, gata, am înțeles”. Și s-a retras într-o cameră cu cartea în mână. Au sosit musafirii - Desanka Maksimović (poetă sârbă care îl admira pe Nichita), Vasko Popa, Milorad Pavić, toți prieteni buni de-ai noștri -, doar că Nichita nu mai ieșea din cameră. Am crezut inițial că poetul a adormit, dar nu, a apărut la un moment dat și mi-a dat volumul pe blat, așa: „la-l, bătrâne, că m-a stors de puteri!”. L-am luat și l-am pus deoparte. N-aveam vreme de lecturi. A doua zi, înainte să plece, Nichita m-a luat de braț și mi-a șoptit: „Auzi, nu te zori cu poemul acela”. Dar cum a luat-o din loc, am dat năvală la carte”. Ce scrisese Nichita în atâtea ore de frământări? „Eu nu sunt altceva decât o pată de sânge care vorbește”. Acest poem va deveni epitaful lui din cimitirul Bellu” (13 decembrie 1983).

De atunci, în fiecare an, Adam Puslojić a venit la mormântul poetului, pentru a-și continua dialogul sufletesc, dar la 31 decembrie 2022 s-a retras și el în steaua lui, care va străluci pe cerul unei frumoase și rodnice prietenii.

Doi mari iubitori de cai

Doi mari iubitori de cai, tata Anchidim și marea poetă americană Tess Gallagher, soția lui Raymond Carver, acasă la Runcu.

Cel mai frumos poem pe care l-am...fotografiat!

Ioan Pinte

Liliana Ursu a petrecut două zile de neuitat alături de Tess Gallagher la invitația lui Ioan Pinte la Biblioteca Județeană „George Coșbuc” Bistrița-Năsăud, cu popasuri de suflet la Mănăstirea Rohia și la Mănăstirea Pera, dar și în Runcu Salvei, satul natal al scriitorului.

Iată o mărturie de atunci:

Somptuozitatea prezenței sau nimic nu e întâmplător

Pentru Tess Gallagher din Port Angeles și pentru Anchidim Pinte din Runcu Salvei sau despre somptuozitatea prezenței

Tess și Anchidim, herghelii de lumină cuvintele lor. Engleza ei întâlnită cu româna lui, nord-vestul american cu nordul bis- trițean și între ei, Frumosul - traducătorul cel mai bun. Atât de diferiți, atât de asemănători în bună-tate, cu plete albe și unul, și altul și cu aceeași tandrețe învietoare cu care vorbesc despre cai. De mici împrietenii cu coamele viteze, cu galopul, cu tăcerea de tan a celor mai buni prieteni. Ea, povestind despre Picior de înger, primul ei cal, el, povestind despre caii lui ca despre niște copii pe care trebuie să-i ocrotești, să-i iubești, să le acoperi spinările cu o pătură, iarna, în munți. Și ochii lor albaștri, împăienjeniți de lacrimi, doar depănând amintiri despre căluții lor. Anchidim cel înhamat la căruța plină cu sacii de la moară ca să-și ușureze caii, cum tu, Tess, ești înhamată la căruța Poeziei. Aceleași opintiri celeste, suferință de plumb, urcând povârnișurile spre casa din Runcul domnesc, sau spre malul abrupt de la ocean, sau spre pășunile din Munții Olimpici. În vis, Tess dezleagă toți caii din peninsulă, le face darul suprem: libertatea. În viața ei cea de toate zilele, crește un mânz alb și hrănește căprioarele care îi mănâncă din palmă. Anchidim se întoarce în fiecare noapte acasă să-și ude livada, iar ziua paște răbduriu caii din pășunile Raiului.

Din volumul Liliana Ursu, Cartea pașilor, Editura Spandugino, 2023

Redacția:

Se distribuie gratuit împreună cu ziarul Răsunetul

Marcă înregistrată

Redactor șef: Menuț Maximilian; Editor coordonator: Gabriela Ciomei; Redactori: Olimpiu Nușflean, Icu Crăciun; Prezentare grafică: Maxim Dumitraș; Tehnoredactare: Claudiu Moldoveanu;

Societatea Scriitorilor din Bistrița-Năsăud: Irina Petraș - președinte de onoare, Menuț Maximilian - președinte, Icu Crăciun, Vasile George Dâncu, Virgil Rațiu - vicepreședinti;

Adresa: str. Petre Ispirescu, nr.14C, Bistrița - jud. Bistrița-Năsăud; email: rasunetul@rasunetul.ro, menuțmaximilian@yahoo.com.